

„Badanie postaw przedsiębiorczych młodzieży kościerskiej”

Projekt: Razem dla rozwoju kościerskich przedsiębiorstw –
partnerstwo lokalne na rzecz rozwoju przedsiębiorczości
w kontekście zarządzania zmianą gospodarczą

Raport z badania

Dla:
Agencji Rozwoju Pomorza

Pracownia Badań Soma
ul. Dominikańska 9, 87-100 Toruń
tel./fax. 56 652 15 72, soma@soma.torun.pl
Toruń 2013

Spis treści

Streszczenie	3
1. Wprowadzenie	6
2. Koncepcja badania	6
2.1. Obszary badawcze i metody badań	7
Cele szczegółowe badania	8
2.2. Zakres podmiotowy	10
2.3. Zakres czasowy	11
2.4. Zakres terytorialny	11
2.5. Dobór próby	11
2.6. Realizacja badania	12
3. Warunki dla przedsiębiorczości – analiza danych zastanych	13
3.1. Strategia rozwoju powiatu	13
Instytucje wspierające firmy w powiecie kościerskim	15
Instytucje otoczenia biznesu	16
3.2. Przedsiębiorczość i rynek pracy	19
Zasoby ludzkie i zatrudnienie	22
3.3. Podsumowanie	27
4. Diagnoza postaw przedsiębiorczych	28
4.1. Autocharakterystyka postaw przedsiębiorczych	28
4.2. Wpływ programu szkolnego i doświadczeń edukacyjnych na postawy przedsiębiorcze młodzież	34
4.3. Wpływ styczności z przedsiębiorcami na postawy przedsiębiorcze	35
5. Diagnoza mobilności zawodowej młodzieży	38
5.1. Plany edukacyjne i zawodowe młodzieży	38
5.2. Alternatywne plany zawodowe młodzieży	44
6. Ocena warunków do prowadzenia działalności gospodarczej	45
6.1. Problemy lokalnego i regionalnego rynku pracy	45
6.2. Ocena warunków lokalnych i regionalnych a postawy przedsiębiorcze młodzieży	49
6.3. Ocena czynników makroekonomicznych i społecznych a postawy przedsiębiorcze młodzieży	52
7. Ocena działalności lokalnych instytucji, władz lokalnych w kontekście promocji i wsparcia rozwoju przedsiębiorczości	54
8. Ocena wsparcia zachowań i postaw przedsiębiorczych ze strony szkół i nauczycieli	57
9. Podsumowanie. Rekomendacje dla władz lokalnych, szkół i instytucji w zakresie kierunków i sposobów pobudzania przedsiębiorczości wśród ludzi młodych	59
Spis tabel i rysunków	61
Spis tabel	61
Spis rysunków	62

Streszczenie

Raport zawiera wyniki badania postaw przedsiębiorczych młodzieży kościerskiej, realizowanego w ramach projektu „Razem dla rozwoju kościerskich przedsiębiorstw – partnerstwo lokalne na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w kontekście zarządzania zmianą gospodarczą”.

Badanie polegało na zbadaniu 509 uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych powiatu kościerskiego i było realizowane w okresie maj-październik 2013r. metodą audytoryjnych wywiadów kwestionariuszowych oraz z wykorzystaniem analizy danych zastanych.

Raport składa się z 9 rozdziałów: omówienia założeń badania, analizy danych zastanych oraz sprawozdania wyników badania empirycznego, kończy go podsumowanie wraz z rekomendacjami.

Po wprowadzeniu, w którym zawarto omówienie celów projektu (zbudowanie partnerstwa lokalnego podmiotów na rzecz rozwoju przedsiębiorczości), w ramach którego realizowane jest badanie, w rozdziale 2 omówiono koncepcję badania, w tym cele badania (ocena postaw przedsiębiorczych uczniów), obszary badawcze oraz metody badań. Pierwszy etap badania, służący obiektywnej ocenie warunków rozwoju przedsiębiorczości, wykonano w oparciu o pogłębione badania dokumentów (desk research). Podstawą drugiego etapu badania były wywiady kwestionariuszowe. Przeprowadzone z 509 uczniami szkół ponadgimnazjalnych w powiecie kościerskim. Wielkość próby oraz metoda realizacji badania pozwala na trafne wnioskowanie o populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Rozdział 3 opiera się na analizach danych zastanych, w tym w szczególności analizie powiatowych dokumentów o charakterze strategicznym oraz statyk dotyczących przedsiębiorczości i kościerskiego rynku pracy. Analizy te prowadzą do wniosku, że działania samorządu lokalnego, które służyć mają rozwojowi przedsiębiorczości skoncentrowane są na dwóch sferach: stworzeniu lub wzmocnieniu zaplecza infrastrukturalnego oraz na stworzeniu odpowiednich rozwiązań administracyjnych, które mają ułatwiać funkcjonowanie przedsiębiorcom. Rozwój przedsiębiorczości jest dość duży, chociaż w szczególności opiera się na powstających małych przedsiębiorstwach w wybranych branżach (budowlanej, handlowej, usługowej, przetwórstwo przemysłowe).

Pewnym ograniczeniem dla dalszego rozwoju przedsiębiorczości może być jakość zasobów ludzkich. W powiecie kościerskim niekorzystne jest saldo migracji i w konsekwencji struktura

ludności ze względu na wykształcenie (nadmierny udział w tej strukturze osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym). Jest to szczególnie niekorzystne, jeśli uwzględnić, że to właśnie w tej grupie odnotowywane są najmniej korzystne trendy związane z zatrudnieniem.

Stopa bezrobocia w powiecie jest wyższa niż przeciętna w województwie. Bardzo wysoki jest udział młodzieży wśród bezrobotnych, a w szczególności udział absolwentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Z tej perspektywy jako niekorzystną należy uznać także strukturę szkolnictwa ponadgimnazjalnego w powiecie – w tej dominują szkoły zawodowe, kształcące do zawodów nadwyżkowych.

Dalszą część pracy poświęcono diagnozie postaw przedsiębiorczych ze szczególnym uwzględnieniem autocharakterystyki postaw przedsiębiorczych, wpływu programu szkolnego i doświadczeń edukacyjnych na postawy przedsiębiorcze młodzieży oraz wpływu styczności z przedsiębiorcami na postawy przedsiębiorcze. W badaniu przyjęto, że przedsiębiorczość oznacza zespół cech opisujących sposób postępowania człowieka. Rozumiana jest tu jako jedna z kompetencji kluczowych i oznacza zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn.

Młodzież powiatu kościerskiego cechuje się umiarkowanym poziomem postaw przedsiębiorczych. Kształtują się one zwłaszcza pod wpływem bezpośredniej i codziennej styczności z przedsiębiorcami oraz dzięki praktykowaniu zachowań przedsiębiorczych w czasie praktyk i staży zawodowych lub pracy sezonowej. Relatywnie niewielki – w ocenie badanych uczniów – jest wpływ szkoły na kształtowanie postaw przedsiębiorczych, ale także na budowanie wiedzy o przedsiębiorczości.

Niezależnie od tego, jakimi predyspozycjami, wiedzą i postawami charakteryzują się badani uczniowie, dość licznie wyrażają oni chęć założenia własnej firmy. Decyzji takiej sprzyjać może uzupełnienie wiedzy i praktycznych umiejętności, które mogą być przydatne dla skutecznego prowadzenia działalności gospodarczej. Czynnikiem wymuszającym podjęcie decyzji o założeniu własnej firmy może być zła sytuacja lokalnego rynku pracy i ograniczona chłonność regionalnego i pozaregionalnych rynków pracy. Obawa przed bezrobociem może zachęcać do zapewnienia sobie samemu źródeł utrzymania. Należy jednak przy tym zwrócić uwagę, że takie negatywne bodźce mogą, ale nie muszą sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości. Bardzo liczna grupa młodzieży, zwłaszcza tej, która ma wysokie aspiracje edukacyjne i zawodowe, liczy się z koniecznością migracji w poszukiwaniu zatrudnienia. Ci

młodzi ludzie będą prawdopodobnie traktowali plan migracyjny jako pierwszorzędny, a dopiero w drugiej kolejności będą rozważać możliwość prowadzenia własnej firmy.

Młodzież pesymistycznie ocenia swoje szanse na podjęcie pracy w swoim zawodzie w powiecie kościerskim, co wiąże się z ogólną negatywną oceną rynku pracy (aż 67,2% badanych uczniów ma poczucie zagrożenia bezrobociem, 47,3% nie umie ocenić jakie są warunki do pracy na własny rachunek).

Wydaje się, że młodzież realistycznie ocenia swoje szanse na powiatowym rynku pracy – potwierdzenie dla ich rozpoznań znajdujemy w (prezentowanych w rozdziale 3) statystykach bezrobocia oraz statystykach migracji. Tylko 38,3 % młodzieży najchętniej pracowałaby w miejscowości w której mieszka, najmniejszą gotowość do migracji wykazali uczniowie zasadniczych szkół zawodowych, a największą uczniowie liceów. Najwyższą natomiast mobilność zawodową – gotowość zmiany zawodu i nabycia nowych kwalifikacji – cechuje uczniów techników.

Z tej perspektywy, tym ważniejsze stają się działania lokalnych instytucji oraz szkoły, które mogą stwarzać pozytywne bodźce do podjęcia działalności gospodarczej. Jest to szczególnie ważne wobec faktu, że młodzież czuje się nie w pełni przygotowana do tego rodzaju aktywności, a jednocześnie ma niską świadomość tego, co w zakresie promowania i wspierania przedsiębiorczości dzieje się w powiecie. Aż 38,3% uczniów oceniło negatywnie te działania, a 51,5% nie potrafiło dokonać takiej oceny. Szkolenie i doradztwo to te działania, które mogłyby zachęcić młodzież do założenia własnej firmy, a także ulgi podatkowe, udostępnienie tanich pomieszczeń lub tanich usług dla biznesu.

Szkoła nie jest dla badanych uczniów głównym źródłem wiedzy ani o rynku pracy, ani o prowadzeniu firmy. Ponad połowa badanych znajduje informacje o prowadzeniu firmy poza szkołą, a 2/3 znajduje tam informacje o rynku pracy.

W rozdziale 9 – podsumowaniu – zawarto także 6 rekomendacji dla władz lokalnych, szkół i instytucji w zakresie kierunków i sposobów pobudzania przedsiębiorczości wśród ludzi młodych. Postawy przedsiębiorcze młodzieży kościerskiej kształtowane są głównie przez kontakt z przedsiębiorcami, rekomendacje dotyczą przede wszystkim działań, jakie należy podjąć aby stworzyć młodym ludziom okazje do nabywania wiedzy i predyspozycji do przedsiębiorczości.

1. Wprowadzenie

Agencja Rozwoju Pomorza S.A. w partnerstwie z Kaszubskim Instytutem Rozwoju realizuje projekt pt. „Razem dla rozwoju kościerskich przedsiębiorstw - partnerstwo lokalne na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w kontekście zarządzania zmianą gospodarczą”. Projekt jest odpowiedzią na diagnozę sytuacji społeczno – ekonomicznej w powiecie kościerskim. Cechami charakteryzującymi powiat są: wysokie bezrobocie (zwłaszcza wśród ludzi młodych), mała liczba przedsiębiorstw, małe wsparcie dla istniejących firm.

Celem nadrzędnym projektu jest zbudowanie partnerstwa lokalnego podmiotów na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Cel ten ma zostać osiągnięty w trzech fazach: przez (1) dostarczenie wiedzy o klimacie dla rozwoju przedsiębiorczości w powiecie kościerskim, (2) stworzenie strategii na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i wreszcie (3) upowszechnienie idei partnerstwa na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Przedmiotem niniejszego badania była ocena przez młodych mieszkańców powiatu warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz przebadanie ich postaw przedsiębiorczych.

Postawy te warunkowane są zarówno przez poziom wiedzy o możliwościach zawodowych, o prowadzeniu działalności gospodarczej, poziomie mobilności i elastyczności zawodowej oraz, przez ocenę warunków funkcjonowania lokalnych przedsiębiorstw oraz sposobu i poziomu wsparcia ich przez lokalne instytucje, wreszcie przez ocenę warunków zewnętrznych sprzyjających (lub hamujących) rozwojowi przedsiębiorczości.

2. Koncepcja badania

Celem głównym badania była ocena postaw przedsiębiorczych uczniów. Cel główny badania zrealizowano poprzez podjęcie następujących przedsięwzięć (**cele szczegółowe badania**):

- 1) Diagnoza postaw przedsiębiorczych,
- 2) Diagnoza mobilności zawodowej (i ewentualnych kierunków migracji) młodzieży,
- 3) Ocena warunków do prowadzenia działalności gospodarczej,
- 4) Ocena działalności lokalnych instytucji, władz lokalnych w kontekście promocji i wsparcia przedsiębiorczości,
- 5) Ocena wsparcia zachowań i postaw przedsiębiorczych ze strony szkół i nauczycieli,

- 6) Sformułowanie rekomendacji dla władz lokalnych, szkół i instytucji w zakresie kierunków i sposobów pobudzania przedsiębiorczości wśród ludzi młodych.

2.1. Obszary badawcze i metody badań

Osiągnięcie celów badania wymagało zastosowania odpowiedniej procedury badawczej i wykorzystania odrębnych metod badania. Pierwszy etap badania, służący obiektywnej ocenie warunków rozwoju przedsiębiorczości wykonano w oparciu o pogłębione badania dokumentów (**desk research**). Głównym źródłem informacji na tym etapie będą dane pochodzące ze statystyki publicznej oraz wybrane dane z badań społeczno-ekonomicznych dotyczących powiatu kościerskiego. Obraz powiatu, który wyłonił się z tych analiz pozwolił na lepsze zrozumienie oceny tych warunków przez uczniów w **wywiadach kwestionariuszowych**. Dzięki zgromadzonym na tym etapie danym ocenę postaw przedsiębiorczych i wyobrażeń uczniów skonfrontowano z faktycznym obrazem powiatu, wynikającym ze statystyk. Ten etap badania pozwolił ustalić, które z faktycznie występujących zjawisk ekonomicznych i administracyjnych znali i rozpoznawali uczniowie. Drugi etap badania odnosił się do postaw przedsiębiorczych młodzieży, jej aktywności przedsiębiorczej oraz jej wyobrażeń o własnej przyszłości zawodowej w powiecie kościerskim. Podstawą tego etapu badania były **wywiady kwestionariuszowe** z uczniami. Informacje uzyskane w wywiadach pozwoliły na ocenę planów młodzieży oraz jej wyobrażeń o czynnikach sprzyjających i utrudniających prowadzenie działalności gospodarczej. Badanie dało też odpowiedź na pytanie, jak na postawy młodzieży wpływa styczność z przedsiębiorczością na lekcjach oraz dzięki bezpośrednim kontaktom z przedsiębiorcami (np. z rodziny).

Podsumowaniem dwóch pierwszych etapów badania była **analiza porównawcza** warunków dla rozwoju przedsiębiorczości wynikających z danych wtórnych oraz sposobu ich postrzegania przez młodzież. Istotnym elementem tej analizy było szacowanie przyszłego udziału młodzieży w rozwoju gospodarczym powiatu. Wypracowano rekomendacje dla lokalnych instytucji, samorządów oraz szkół, dotyczące możliwości wsparcia rozwoju postaw przedsiębiorczych młodzieży.

Koncepcja badania oraz narzędzia badawcze były przedmiotem konsultacji lokalnych. Przedstawiciele szkół oraz lokalnych instytucji mogli wpłynąć na kształt badania, co sprzyjało podwyższeniu oceny trafności wnioskowania zastosowanego w badaniu.

Cele szczegółowe badania

1) Diagnoza postaw przedsiębiorczych

Pytania badawcze, które rozstrzygano w tej części badania:

- 1) W jakim stopniu młodzież cechują postawy przedsiębiorcze?
 - a. Jak sami charakteryzują swoje cechy młodzi mieszkańcy powiatu?
 - b. Czy wśród swoich charakterystyk młodzież dostrzega te, które składają się na postawy przedsiębiorcze? W szczególności, czy młodzież cechuje się:
 - i. wewnątrzsterownością
 - ii. kreatywnością, innowacyjnością, elastycznością
 - iii. osobistym zaangażowaniem, poczuciem odpowiedzialności,
 - iv. konsekwentnym dążeniem do celu
 - v. radzeniem sobie ze stresem, ryzykiem i niepewnością
 - vi. realistyczną oceną zagrożeń
 - vii. uczeniem się na błędach
 - viii. odróżnianiem sukcesów od porażek
- 2) Jak na postawy przedsiębiorcze młodzieży wpływa program szkolny i doświadczenia edukacyjne?
 - a. Czy w trakcie edukacji szkolnej młodzież doświadczała sytuacji, w których musiała wykazać się postawami przedsiębiorczymi?
- 3) Jak na postawy przedsiębiorcze młodzieży wpływa bezpośrednia styczność z przedsiębiorcami?
 - a. Czy mają styczność z przedsiębiorcami?
 - b. Czy w rodzinie są przedsiębiorcy?
 - c. Jak styczność z przedsiębiorcami wpływa na trafność rozpoznawania trudności i czynników sukcesu przedsiębiorczości?
 - d. Czy młodzież, która ma styczność z przedsiębiorcami cechuje wyższy poziom przedsiębiorczych postaw?
- 4) Jakie elementy lokalnej rzeczywistości gospodarczej wpływają na postawy przedsiębiorcze młodzieży?
- 5) Jakie czynniki makroekonomiczne i społeczne wpływają na postawy przedsiębiorcze młodzieży?

- a. Jakie czynniki sytuacji gospodarczej w Polsce młodzież ocenia jako ułatwiające lub utrudniające przedsiębiorczość?

2) Diagnoza mobilności zawodowej (i ewentualnych kierunków migracji) młodzieży

Pytania badawcze, które rozstrzygano w tej części badania:

1) Jakie są plany zawodowe młodzieży?

- a. Czy młodzież chce wykonywać konkretny zawód lub preferuje jakąś branżę, w której chce pracować?
- b. Czy do planu zawodowego dostosowane są dalsze wybory edukacyjne? Jaki jest poziom zgodności planów edukacyjnych i zawodowych?
- c. Czy młodzież preferuje pracę na własną rękę, zatrudnienie w zakładzie prywatnym czy państwowym/instytucji publicznej? Czy planuje znalezienie zatrudnienia w rodzinnej miejscowości lub w powiecie, czy w regionie lub innej części Polski; w Polsce, czy za granicą?
- d. Czy młodzi ludzie mają plan zapasowy na wypadek, gdyby pierwotny plan się nie powiódł?
 - i. Jeśli tak, czy plan wiąże się ze zmianą preferencji sposobu wykonywania pracy?
 - ii. Jeśli tak, czy młodzi ludzie rozważają migrację zarobkową?

3) Ocena warunków do prowadzenia działalności gospodarczej

Pytania badawcze, które rozstrzygano w tej części badania:

- 1) Jakie są problemy lokalnego i regionalnego rynku pracy?
- 2) Jaki jest poziom rozwoju gospodarczego powiatu?
 - a. Jakie cechy gospodarki i jej otoczenia sprzyjają rozwojowi powiatu?
 - b. Jakie inne cechy rozwoju i polityki rozwoju sprzyjają rozwojowi powiatu (np. inwestycje, rozwój infrastruktury technicznej, itp.)?
- 3) Jakie są warunki dla rozwoju przedsiębiorczości w powiecie w ocenie młodzieży?
 - a. Na ile trafnie młodzież rozpoznaje trudności i szanse, jakie stwarzane są w powiecie dla rozwoju przedsiębiorczości?
- 4) Ocena działalności lokalnych instytucji, władz lokalnych w kontekście promocji i wsparcia rozwoju przedsiębiorczości

W tej części analiz rozstrzygano następujące pytania badawcze:

- 1) Jakie działania podejmują lokalne władze i instytucje, aby wspierać przedsiębiorców?
 - 2) Które z tych działań postrzegane są jako szczególnie sprzyjające podejmowaniu działalności gospodarczej?
- 5) Ocena wsparcia zachowań i postaw przedsiębiorczych ze strony szkół i nauczycieli**
- W tej części analiz rozstrzygano następujące pytania badawcze:

- 1) Jakie cechy procesu edukacyjnego sprzyjają postawom przedsiębiorczym według młodzieży?
 - a. W jakich sytuacjach szkolnych lub związanych ze szkołą (np. uczestnictwo w organizacji imprez, zajęć, działaniach nakierowanych na konkretny cel) uczestniczyli uczniowie?
 - b. Które z tych doświadczeń w ich własnej ocenie sprzyjają postawom przedsiębiorczym?
 - c. Czy szkoła przygotowuje do pracy na własny rachunek?
 - d. Czy wiedza zdobyta w szkole jest przydatna do prowadzenia własnej działalności gospodarczej?
- 6) Sformułowanie rekomendacji dla władz lokalnych, szkół i instytucji w zakresie kierunków i sposobów pobudzania przedsiębiorczości wśród ludzi młodych.

W tej części analiz rozstrzygano następujące pytania badawcze:

- 1) Jakie działania podejmowane przez lokalne władze i instytucje mogą w szczególności wpływać na zbudowanie lub wzmocnienie postaw przedsiębiorczych u młodzieży kościerskiej?
- 2) W jakich działaniach szkoły w szczególności mogą aktywować się postawy przedsiębiorcze uczniów?

2.2. Zakres podmiotowy

Badaniem objęto uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych w powiecie kościerskim ze względu na to, że grupa ta powinna mieć sformułowane (choćby wstępnie) plany edukacyjne i zawodowe, w których silnie ujawniają się postawy przedsiębiorcze. Badani to uczniowie następujących szkół: I Liceum Ogólnokształcące w Kościerzynie, Powiatowy Zespół Szkół nr 1 w Kościerzynie, Powiatowy Zespół Szkół nr 2 w Kościerzynie, Powiatowy Zespół

Szkół nr 3 w Kościerzynie, Centrum Kształcenia Ustawicznego w Kościerzynie, Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Starej Kiszewie.

2.3. Zakres czasowy

Badanie prowadzono we wrześniu i październiku 2013 r.. Problemy badawcze dotyczyły decyzji zawodowych, które uczniowie mają podjąć w 2014 roku.

2.4. Zakres terytorialny

Badanie obejmuje swoim zasięgiem obszar powiatu kościerskiego.

2.5. Dobór próby

Badacze będą dążyli do realizacji 500 wywiadów z uczniami ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych powiatu kościerskiego. Próba miała mieć charakter reprezentatywny dla zbiorowości uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Liczba wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych w powiecie kościerskim wynosi 2723 (na podstawie danych GUS), natomiast liczba ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych wynosi ok. 800 uczniów.

Wielkość próby obliczono wg następującego wzoru:

$$n = N / (1 + (4d^2(N-1)/z_{\alpha}^2)), \text{ gdzie}$$

n – szukana wielkość próby

N – wielkość populacji (tu ogólna liczba klientów –1000)

d – dopuszczalny błąd szacunku frakcji

α – poziom istotności statystycznej, tu wyznaczony na 0,10

$$z_{0,10} = 1,64$$

W naukach społecznych (m.in. w badaniach socjologicznych i marketingowych) przyjmuje się, że dopuszczalny błąd frakcji wynosi od 0,01 do 0,05, co odczytywać należy w ten sposób, że jeśli błąd wynosi 0,01 – mamy 99% szans, że postawione wnioski są trafne, a gdy wynosi 0,05 – mamy na to 95% szans. Poziom 0,01 w zasadzie jest nieosiągalny w badaniach społecznych. Zależnie od przyjętego poziomu błędu wielkość próby będzie się wahać od 201 (dla 0,05) do 715 (dla 0,01). Przyjęto, że próba wyniesie 540 osób – co stanowi wielkość reprezentatywnej próby dla całej populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych w powiecie kościerskim i

prawdopodobnie będzie odpowiadała wielkością próbie reprezentatywnej dla klas ostatnich na poziomie błędu 0,02.

Próba miała charakter warstwowy proporcjonalny, to znaczy odzwierciedlała udział uczniów ostatnich klas poszczególnych szkół w całej populacji.

Oznacza to konieczność objęcia badaniem pełnej zbiorowości uczniów oraz prawdopodobieństwo badania uzupełniającego.

Ze względu na przyjęty bardzo niski poziom błędu istniało bardzo wysokie ryzyko, że nie uda się osiągnąć założonej próby. Minimalną wielkość próby niezbędnej do trafnego wnioskowania określono jako 387 wywiadów (błąd wielkości 0,03) – najmniejsza dopuszczalna wielkość próby wynosiła 201 osób. W celu zwiększenia szansy na realizację założeń do badania włączono szkoły – ich przedstawiciele brali udział w konsultacji metodologii badania i kwestionariusza, uzyskano pisemne zgody dyrektorów szkół na udział w badaniu, ustalono z administracją szkół dogodne dla nich terminy realizacji pomiarów.

2.6. Realizacja badania

Badani wypełniali kwestionariusze wywiadów w czasie zajęć lekcyjnych w terminach dogodnych dla szkół, to jest wybranych tak, aby realizacja badania nie zakłócała pracy szkoły. Podjęto próbę dotarcia do wszystkich uczniów. Ostatecznie w badaniu zebrano 527 kwestionariuszy, z których analizie poddano 509 (18 kwestionariuszy odrzucono ze względu na znaczną ilość braków danych i charakter odpowiedzi, który wskazywał na lekceważący stosunek do badania – odpowiedzi wulgarne, nie na temat). Jest to wielkość próby zgodna z założeniami, która pozwala trafnie wnioskować zarówno o samej badanej populacji uczniów, ale także o ogólnej populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

3. Warunki dla przedsiębiorczości – analiza danych zastanych

3.1. Strategia rozwoju powiatu

Podstawowym dokumentem programowym ukierunkującym politykę Powiatu Kościerskiego w zakresie społeczno-gospodarczym jest Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2025. Dokument ten określa podstawowe cele i kierunki działań, jakie wytyczył sobie do zrealizowania powiat na 15 lat. Główne założenia Strategii koncentrują się wokół wzajemnej współpracy powiatu i gmin w nim położonych, w celu podwyższania standardów życia społecznego poprzez dążenie do trwałego rozwoju, jednocześnie zachowując suwerenność gmin oraz promując ich walory turystyczne i rekreacyjne (największe walory powiatu). Ponadto wśród priorytetów jakie wyznaczył sobie do zrealizowania powiat są: aktywizacja gospodarcza regionu, poprawa dostępności ekonomicznej, infrastruktury technicznej, w tym i komunikacyjnej regionu, działania na rzecz polepszenia warunków życia społeczności lokalnych w zakresie oświaty i edukacji, zdrowia, opieki społecznej, kultury i sportu oraz bezpieczeństwa. Wśród kluczowych obszarów są również współpraca lokalna, ponadlokalna i międzynarodowa, a także poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy. W tym ostatnim zakresie, jak i w wyznaczonych w Strategii działaniach na rzecz rozwoju gospodarki można odnaleźć elementy przedsiębiorczości oraz narzędzi jej wspierania.

Kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego Powiatu Kościerskiego ma potencjał firm i ich zdolność do rozwoju, w tym intensyfikacji skali działalności oraz zatrudniania. Wszystko to wpływa na sytuację na rynku pracy. Strategia określa dwa kierunki polityki regionalnej na rzecz uruchamiania procesu aktywizacji obszarów peryferyjnych:

- wzmocnianie konkurencyjności lokalnego sektora egzogenicznego (czyli produkcji i usług na rynki zewnętrzne – ponadlokalne), w tym działania (w zakresie dopuszczonym przez prawo UE) na rzecz podnoszenia zdolności (kompetencji) małych i średnich firm, pobudzania innowacji, tworzenia sieci współpracy, w tym klastrów czyli zaawansowanych form współpracy. Pożądanym kierunkiem rozwoju jest przekształcanie się firm małych w średnie;
- tworzenie warunków dla pozyskania inwestycji z zewnątrz. Ze względu na podział kompetencji będzie to głównie wspieranie gmin w przygotowywaniu, w tym uzbrajaniu i

promocji terenów inwestycyjnych. Dla tego kierunku działań ograniczeniem jest niedostatek korzystnych czynników.

W dokumentach strategicznych powiat kościerski jest charakteryzowany jako mało atrakcyjny inwestycyjnie, posiadający nieskuteczny system zachęty dla Inwestorów, obejmujący mało atrakcyjnych terenów, których pełne zagospodarowanie nie zostało zaplanowane. W tych – nielicznych i ograniczonych do wybranych miejscowości w powiecie – dokumentach, w których uwzględniano także głos przedsiębiorców i mieszkańców¹ diagnozowane są też inne cechy powiatu: otoczenie biznesu jest słabo rozwinięte, brakuje spójnego wsparcia dla przedsiębiorców, dostatecznej informacji i doradztwa gospodarczego; ograniczona jest liczba inwestycji dla wsparcia biznesu, a dostęp do programów pomocowych jest słaby; mało efektywna jest również komunikacja samorząd – biznes, nieskuteczny przepływ informacji samorząd – przedsiębiorcy, zbyt mała ilość konsultacji, brak cyklicznych spotkań przedsiębiorcy – samorząd oraz niechęć części przedsiębiorców do pracy na rzecz lokalnego środowiska. W efekcie tego rozpoznania planowano – głównie w mieście powiatowym:

- zwiększyć atrakcyjność inwestycyjną przez: budowę systemu zachęt dla inwestorów, stworzenie bazy systemów inwestycyjnych, planowanie przestrzenne dostosowane do potrzeb rynku, promocję inwestycyjną i ogólną miasta, ustalenie podatków lokalnych w oparciu o konsultacje i opinie przedsiębiorców;
- rozwój otoczenia biznesu poprzez: stworzenie zintegrowanego systemu informacji, doradztwa i wsparcia dla przedsiębiorców, rozwój inwestycji wspomagających przedsiębiorczość (np. budowa dróg, Internet, uzbrojenie terenów), wsparcie doradcze dla przedsiębiorców starających się o wsparcie z programów pomocowych;
- poprawić system komunikacji samorząd – przedsiębiorcy poprzez: wypracowanie systemu współpracy i komunikacji samorząd – biznes, współpraca z przedsiębiorcami w działaniach na rzecz lokalnego środowiska (powołanie rady), określenie zasad konsultacji.

Wprawdzie nie wszystkie z zalecanych w Strategii i Programie środków są obserwowane w powiecie, ale w wybranych jego częściach (np. w wiodącym dla powiatu ośrodku – mieście Kościerzyna) stosowane są narzędzia kierowane do przedsiębiorców, takie jak ulgi

¹ Program Rozwoju Przedsiębiorczości 2013-2020, Kościerzyna 2012.

podatkowe, system informacji dla przedsiębiorców, doradztwo i spotkania tematyczne, uproszczenie procedur administracyjnych, tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości. Zmienia się także sposób postrzegania przedsiębiorczości i przedsiębiorców, jako współtwórców kierunku rozwoju powiatu. Znajdujemy tego wyraz między innymi w realizowanym przez Gminę Miejską Kościerzynę projekcie "Decydujemy razem. Wzmocnienie mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz w podejmowaniu decyzji publicznych", który nastawiony jest na współpracy i komunikacji pomiędzy administracją, przedsiębiorcami, organizacjami gospodarczymi i społeczeństwem².

Instytucje wspierające firmy w powiecie kościerskim

1. Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie – koncentracja głównie na przeciwdziałaniu bezrobociu, poprzez następujące formy: szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, staże, stypendia z tytułu nauki, dotacje dla osób bezrobotnych na podjęcie działalności gospodarczej, refundacja kosztów wyposażenia miejsca pracy

2. Starostwo Powiatowe w Kościerzynie: realizuje projekty ze środków EFS, jak również ze środków Funduszu Pracy we współpracy z PUP-em; realizuje projekty szkoleniowe i doradcze, wsparcie dla nowych przedsiębiorców oraz uczniów szkół z obszaru Powiatu Kościerskiego, pozwalając na lepsze dostosowanie kadr regionu dla potrzeb gospodarki i promując postawy przedsiębiorcze i wspierając tworzenie nowych przedsiębiorstw na obszarze Powiatu Kościerskiego.

Przykłady projektów skierowanych dla przedsiębiorców prowadzących lub rozpoczynających działalność:

- „*Obrotny Kaszeba*” - Działanie 6.2 PO KL, projekt szkoleniowo-dotacyjny, dot. udzielania dotacji dla osób chcących rozpocząć działalność gosp., szkoleń z ABC przedsiębiorczości (lata 2009-2010, budżet 1 413 822 zł);

- „*Aktywni na rynku pracy*”, poddziałanie 6.1.3 PO KL - projekt skierowany do osób bezrobotnych. W ramach projektu zrealizowano takie działania jak: staże, szkolenia, dotacje, a w 2008 roku również przygotowanie zawodowe (lata 2008-2013, budżet w latach 2008-2010 blisko 9 milionów zł);

² Program Rozwoju Przedsiębiorczości 2013-2020, Kościerzyna 2012.

– „*Drzwi do kariery*” Działanie 1.2 SPO RZL – projekt skierowany do bezrobotnej młodzieży. W ramach projektu realizowano takie działania jak: poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, szkolenia, staże, dotacje (lata 2006 – 2007, budżet 1 310 997 zł);

3. Działania Lokalnych Grup Działania „Stolem” i „Chata Kociwia”: udziela wsparcia doradczego i środków dla przedsiębiorców oraz samorządowców na obszarach wiejskich w ramach wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju LGD „Stolem” oraz „Chata Kociwia”. Są to środki Europejskiego Funduszu Rolnego w ramach osi 4 LIDER w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Działania podejmowane przez te instytucje, w połączeniu z podobnymi inicjatywami gmin podejmowanymi na mniejszą skalę, przyczyniają się do ograniczenia bezrobocia, tworzenia nowych miejsc pracy i są szczególnie istotne dla osób w gorszej sytuacji na rynku pracy. Budują też postawy przedsiębiorcze wśród mieszkańców³.

Instytucje otoczenia biznesu

Kiedy w 2010 roku powstawało opracowanie Strategii, nie zidentyfikowano narzędzi wsparcia kościerskich przedsiębiorców stosowanych przez instytucje otoczenia biznesu. Odnotowano jedynie wówczas działania informacyjne dla przedsiębiorców prowadzone przez samorządy i Kaszubski Instytut Rozwoju przy współpracy z Agencją Rozwoju Pomorza S.A.

Obecnie na terenie powiatu kościerskiego, istnieją następujące instytucje, które wspierają rozwój przedsiębiorczości:

1. Kaszubski Instytut Rozwoju: Instytut za główny cel swojej działalności przyjął „inicjowanie i wspieranie wszelkich form aktywności obywatelskiej prowadzących do rozwoju społeczności lokalnej Kaszub”⁴. Poza tym działania KIR-u koncentrują się wokół wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw poprzez organizację spotkań i warsztatów, które mają na celu zbudowanie lokalnego partnerstwa, realizowanie projektów. Zakres prac dotyczy ponadto: działań na rzecz rozwoju i promocji regionu; inicjowania i kreowania działań społecznych i gospodarczych; prowadzenia współpracy międzynarodowej; propagowania wiedzy i umiejętności praktycznych z zakresu finansów i przedsiębiorczości; popularyzacji wiedzy na temat integracji europejskiej; rozwój zasobów ludzkich; rozwój

³ Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, op., cit.,

⁴ adres internetowy: http://www.kir.org.pl/?page_id=10, dostęp 14.10.2013.

środowiska ludzi młodych; poprawa stanu bezpieczeństwa; popularyzacja technik informacyjnych; edukacja ekonomiczna; zmniejszanie bezrobocia i stymulowanie rozwoju gospodarczego; edukacja ekonomiczno-prawna społeczeństwa; umacnianie kultury regionalnej; inicjowanie i kreowanie działań społecznych i gospodarczych; budowanie społeczeństwa obywatelskiego; działalność oświatowo-edukacyjna.

Kaszubski Instytut Rozwoju, w partnerstwie z Agencją Rozwoju Pomorza, realizuje od listopada 2011 roku projekt „Razem dla rozwoju kościerskich przedsiębiorstw - partnerstwo lokalne na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w kontekście zarządzania zmianą gospodarczą”. Projekt ten ma na celu „zbudowanie partnerstwa lokalnego 10 podmiotów na rzecz rozwoju przedsiębiorczości”⁵, zacieśnienia współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego a organizacjami pozarządowymi i podmiotami gospodarczymi oraz upowszechnienie wiedzy o warunkach i dynamice zmian gospodarczych w powiecie kościerskim.

Dwukrotnie realizował projekty współfinansowane ze środków EFS Działanie 6.2 PO KL projekty szkoleniowo-dotacyjne, dot. udzielania dotacji dla osób chcących rozpocząć działalność gosp., w ramach których powstało 47 nowych firm.

2. Kaszubski Inkubator Przedsiębiorczości: głównym celem tej instytucji jest pomoc nowym przedsiębiorcom. W jego ramach właściciele będą mogli skorzystać z lokalu wraz z adresem w konkretnym miejscu, a także skorzystać z doradztwa i usług finansowo-księgowych. Ponadto Inkubator ma zapewnić przyszłym przedsiębiorcom podstawowy sprzęt, m.in. do obsługi biurowej i teleinformatycznej, stwarza też możliwość ubiegania się o dofinansowania z różnych źródeł. Inkubator ma zacząć działalność w maju 2014 roku.

3. Kościerski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.: Celem Kościerskiego Funduszu Poręczeń Kredytowych jest przede wszystkim wspieranie przedsięwzięć gospodarczych, które zapewniają realizację rozwoju lokalnego, zmniejszenie bezrobocia i tworzenie nowych miejsc pracy dla bezrobotnych, szczególnie poprzez udzielanie poręczeń w celu udostępnienia przedsiębiorstwom, osobom tworzącym miejsca pracy, dodatkowych źródeł zabezpieczeń dla oferowanych przez banki kredytów lub pożyczek a także dotacji i refundacji udzielanych z Funduszu Pracy przez Powiatowy Urząd Pracy⁶.

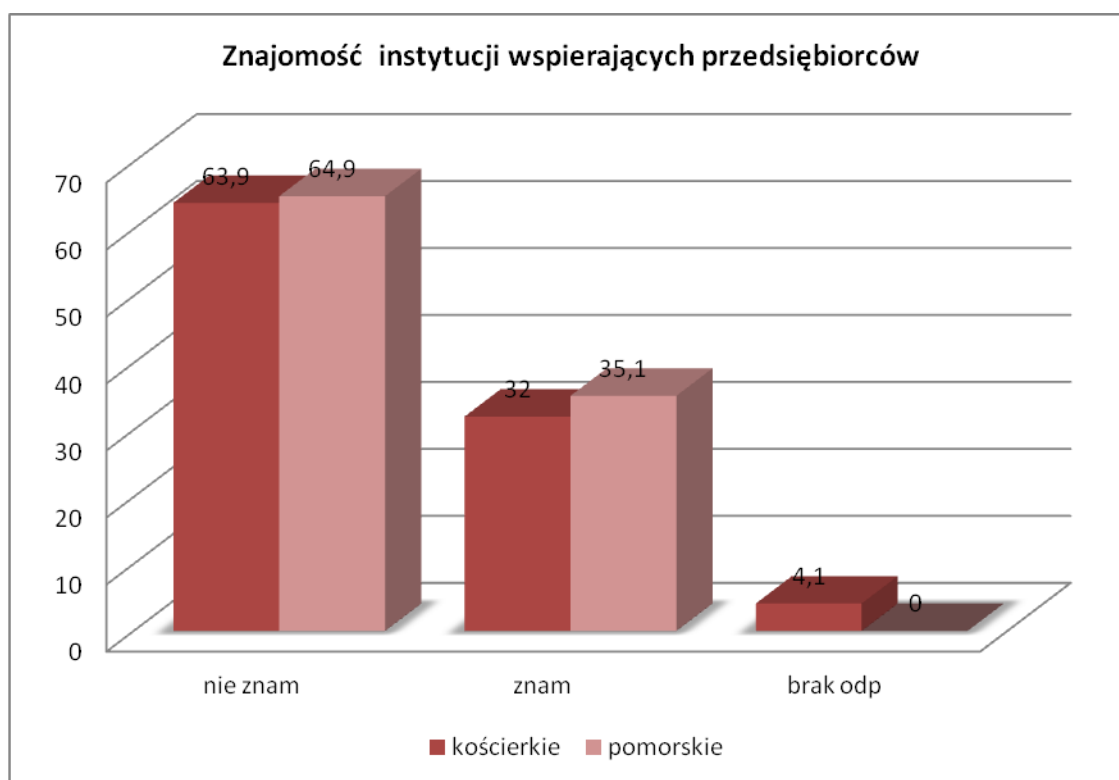
4. Powiatowe Centrum Informacji - <http://www.pci.pomorskie.pl/koscierzyna/>

⁵ adres internetowy: http://www.kir.org.pl/?page_id=2924, dostęp na dzień 12.11.2013.

⁶ adres internetowy: <http://www.kfpk.pl/>, dostęp 14.10.2013 r.

Kościerscy przedsiębiorcy, szczególnie Ci prowadzący mikroprzedsiębiorstwa, nie znają instytucji wspierających biznes. Świadczy to z jednej strony o słabej promocji tych instytucji, z drugiej może świadczyć o braku zainteresowania i braku poszukiwania tego typu instytucji przez przedsiębiorców. Wydawać się może, że jest to grupa uważająca, że organizacje mogące ich wspomagać powinny same do nich trafiać, stosować coś w rodzaju „sprzedaży obnośnej”⁷. Słaba aktywność w poszukiwaniu instytucji wspierających wynikać może z odmiennych w stosunku do oferowanych przez większość z nich usług czy oczekiwań. Mikroprzedsiębiorcy szukają przede wszystkim wsparcia finansowego, a nie „miękkiego”, jakie świadczą najczęściej te organizacje⁸.

Rysunek 1. Znajomość instytucji wspierających biznes wśród przedsiębiorców

Źródło: Sektor MSP na Pomorzu w warunkach spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego, Raport z badania sektora MŚP w województwie pomorskim ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw w powiecie kościerskim, Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze, Gdańsk 2013, s. 108.

Prognozy dotyczące rozwoju gospodarki Ziemi Kościerskiej wynikające ze Strategii nie są szczególnie optymistyczne. Istnieje trudność w zapewnieniu przyrostu miejsc pracy w powiecie, o czym świadczyć też może wzrost stopy bezrobocia w powiecie od 2010 roku. Wiąże się to m.in. ze zmianami demograficznymi w powiecie - mowa tu o wzroście liczby

⁷ Sektor MSP na Pomorzu w warunkach spowolnienia tempa wzrostu..., op., cit., s. 107.

⁸ Tamże.

ludności w wieku produkcyjnym, który trwać będzie do 2015 roku. Poza tym w powiecie kościerskim jest stosunkowo mało średnich i dużych firm, które mogłyby wyjść naprzeciw zapotrzebowaniu na nowe miejsca pracy. Z drugiej strony tworzenie nowych firm na rynku lokalnym nie przyczyni się do znaczących przyrostów miejsc pracy, ponieważ spotka się z barierą na popyt lokalny⁹. Podobnie turystyka – jako największy walor powiatu – nie da wymiernych efektów w postaci nowych miejsc pracy, ze względu na cechującą ją sezonowość. Najbardziej znaczący przyrost nowych miejsc pracy może dać natomiast pozyskanie inwestycji zewnętrznych, np. „w nieuciążliwym przemyśle, ku czemu należałoby stworzyć odpowiednie warunki (atrakcyjne tereny inwestycyjne, dobrze skomunikowane, w pełni uzbrojone)”¹⁰.

Mimo, że poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego powiatu kościerskiego jest stosunkowo niski w porównaniu do innych powiatów, to rosnąca gęstość firm i dodatnie saldo zmian w rejestrze REGON pozwalają na wysunięcie hipotezy, że możliwe są pozytywne, choć powolne zmiany. A istotną rolę na tym polu mogą odegrać mikroprzedsiębiorstwa, które zaabsorbować mogą niewykorzystane zasoby ludzkie oraz nawiązać relacje z lokalnym otoczeniem. Ponadto dobry klimat do takich działań powinny stwarzać lokalne władze m.in. poprzez zintensyfikowanie działań promujących zakładanie własnej działalności gospodarczej, poprawę komunikacji ze środowiskiem przedsiębiorców, promowanie przedsiębiorczości czy większą aktywność instytucji wspierania biznesu. Tego rodzaju działania już są w powiecie obserwowane. Jednym z przykładów może być realizowany przez Miasto Kościerzynę projekt „Decydujmy Razem. Wzmocnienie mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz w podejmowaniu decyzji publicznych”, który ma silniej zaangażować mieszkańców i przedsiębiorców do kształtowania kierunku rozwoju lokalnego. Na etapie podpisywania umowy jest projekt: „Kościerskie Strefy Aktywności Gospodarczej - przygotowanie dokumentacji strategicznej i techniczno-kosztorysowej”¹¹.

3.2. Przedsiębiorczość i rynek pracy

Zasadniczą rolę w rozwoju i konkurencyjności gospodarki regionu odgrywa sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Powiat kościerski jest stosunkowo słabo rozwinięty, o wysokiej

⁹ Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, op., cit.

¹⁰ Tamże.

¹¹ <http://miastokoscierzyna.pl/portal?id=1024517>

stopie bezrobocia, niskim poziomie aktywności ekonomicznej ludności i niewielkiej gęstości firm. Dlatego rozwój przedsiębiorczości, szczególnie mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, jest dla tego regionu sprawą kluczową.

W centralnym mieście powiatu – Kościerzynie – nie ma dużych zakładów przemysłowych, a małe i średnie firmy ukierunkowane są na proste formy działalności. Na terenie miasta Kościerzyny przeważają firmy budowlane, transportowe, handlowe oraz usługowe, a także firmy z sektora przetwórstwa przemysłowego. Dominuje sektor prywatny oraz firmy osób fizycznych.

Z raportu badania sektora MŚP w województwie pomorskim wynika, że przedsiębiorstwa kościerskie na tle działalności przedsiębiorstw województwa pomorskiego posiadają duży potencjał rozwojowy, a ich właściciele są grupą aktywną, wychodzącą poza lokalny rynek¹².

Systematycznie, z każdym rokiem wzrasta liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w powiecie kościerskim. Do zaobserwowanego wzrostu liczby podmiotów gospodarczych, przyczynił się głównie rozwój przedsiębiorczości w sektorze przemysłowym i usług rynkowych. W powiecie zdecydowanie dominują przedsiębiorstwa mikro, czyli takie, które zatrudniają do 9 osób. W 2012 roku było ich 5 260. Funkcjonujące na rynku lokalnym firmy działają głównie w sektorze prywatnym, a tylko nieliczne (ok. 4%) w sektorze publicznym.

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w powiecie kościerskim (2008-2012)

2008	2009	2010	2011	2012
4 901	5 113	5 354	5 425	5 520

Źródło: Bank Danych Lokalnych www.stat.gov.pl 03.2013; Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie pomorskim w 2012 roku. Urząd Statystyczny w Gdańsku, 2013, za: Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze, *Sektor MŚP na Pomorzu w warunkach spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego*, Gdańsk 2013, raport 2013.

Najważniejszym czynnikiem wpływającym na powstawanie nowych przedsiębiorstw jest istniejący w danym regionie popyt, który może być wykreowany tak przez wzrost liczby ludności, jak i wzrost dochodu jednostkowego, co w perspektywie przekłada się także na wysokość produktu krajowego brutto.

¹² *Sektor MŚP na Pomorzu w warunkach spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego*, Raport z badania sektora MSP w województwie pomorskim ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw w powiecie kościerskim, Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze, Gdańsk 2013, s. 8.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w powiecie kościerskim (2008-2012) na podstawie klas wielkości

Rok	Powiat kościerski				
	0-9	10-49	50-249	250 - 999	1000 i więcej
2008	4 599	263	35	2	2
2009	4 802	273	35	1	2
2010	5 038	277	36	1	2
2011	5 114	271	38	0	2
2012	5 260	212	46	0	2

Źródło: Bank Danych Lokalnych www.stat.gov.pl 03.2013; Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie pomorskim w 2012 roku. Urząd Statystyczny w Gdańsku, 2013, za: Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze, *Sektor MŚP na Pomorzu w warunkach spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego*, Gdańsk 2013. raport 2013.

Tabela 3. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON oraz wyrejestrowane z rejestru w powiecie kościerskim (2008-2012)

Rok	Powiat kościerski		
	Nowo zarejestrowane	Wyrejestrowane	Saldo
2008	700	416	284
2009	649	450	199
2010	657	430	227
2011	613	532	81
2012	570	464	106

Źródło: Bank Danych Lokalnych www.stat.gov.pl 03.2013, za: Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze, *Sektor MŚP na Pomorzu w warunkach spowolnienia tempa wzrostu gospodarczego*, Gdańsk 2013. raport 2013.

Tak duża przewaga mikro i małych przedsiębiorstw nad dużymi firmami działającymi w powiecie kościerskim oraz przewaga firm nowo zarejestrowanych nad wyrejestrowanymi z rejestru REGON pozwala na wysunięcie kilku wniosków w kontekście korzyści dla wzrostu gospodarczego powiatu kościerskiego. Specyfika małych firm powoduje, że muszą być one bardziej konkurencyjne na rynku niż firmy duże, a tym samym posiadać większą motywację do działania. Wpływać to może z kolei na ich większą zdolność do adaptacji do nowych warunków rynkowych oraz wyższą elastyczność, czyli możliwość odnajdywania i dostosowywania do zmieniających się warunków i zapotrzebowania lokalnego rynku. Elastyczność ta możliwa jest w dużej mierze dzięki uproszczonej strukturze małego przedsiębiorstwa w porównaniu z dużym oraz często mniej skomplikowanemu procesowi podejmowania decyzji. Przeważnie każde powstające przedsiębiorstwo generuje ponadto nowe miejsca pracy, które oznaczają też stymulację popytu w regionie dzięki wypracowaniu przez ten podmiot zyskowi – niekoniecznie bardzo wysokiego. Tymczasem w powiecie kościerskim obserwujemy spadek liczby podmiotów nowo zarejestrowanych z 700 w roku 2008 do 570 w roku 2012. Świadczyć to może o niskiej stabilności gospodarki w powiecie kościerskim.

Zasoby ludzkie i zatrudnienie

Niekorzystne dla powiatu kościerskiego jest także saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyty stały na 1000 ludności, które wynosi $-0,8$. O ile przyrost naturalny mówi o sytuacji osób nowo narodzonych i ludzi starszych (zgony), to migracja odnosi się przede wszystkim do osób w wieku produkcyjnym mobilnym oraz ich rodzin. Osoby w wieku produkcyjnym mobilnym mają największe znaczenie dla gospodarki lokalnej, bowiem znaczny udział ludności produkcyjnej wpływa na obecną i potencjalną wielkość zasobu siły roboczej. W związku z tym należałoby podjąć działania, które spowodują zerowe lub dodatnie saldo migracji. Odpływ ludności i niska liczba osób w wieku produkcyjnym powoduje określone konsekwencje gospodarcze związane z przedsiębiorczością i aktywizacją rynku pracy, co z kolei przekłada się w prostej linii na wysokość dochodów samorządu. Odpływ wykwalifikowanej ludności może także zagrażać istniejącym już firmom, jak i nowym inwestycjom. Z drugiej strony, wzrost udziału ludności w wieku nieprodukcyjnym generuje konieczność zwiększenia wydatków socjalnych. W związku z tym kluczowym dla rozwoju gospodarki powiatu kościerskiego jest również wzrost zaludnienia, któremu mogą sprzyjać takie czynniki jak napływ inwestycji, dostępność nowych mieszkań oraz dobre położenie komunikacyjne (rozwój infrastruktury komunikacyjnej, w tym kolei).

Tabela 4. Stan i struktura ludności w powiecie kościerskim na tle województwa pomorskiego

	Powierzchnia	Ludność	Gęstość zaludnienia	Przyrost naturalny na 1000 ludności	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyty stały na 1000 ludności
powiat kościerski	1 166	71 041	61	5,3	-0,8
woj. pomorskie	18 310	2292,5	125	2,5	0,9
udział pow./woj.	6,4%	3,1			
miejsce wśród powiatów	7	14	15	5	

Źródło: Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2012 roku. Stan na 31.12.2012 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013 r. oraz *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie pomorskim w 2012 roku*, Urząd Statystyczny w Gdańsku, 2013.

Posiadane w powiecie zasoby ludzkie nie są dobrze wykorzystywane. Udział bezrobotnych z powiatu kościerskiego jest wyraźnie wyższy (3,8%) od udziału w liczbie pracujących (2,5%). Oznacza to, że liczba bezrobotnych w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wynosiła 9,1%, wobec średniej na Pomorzu – 7,3%.

Struktura zatrudnienia w gminach powiatu jest bardzo zróżnicowana. Dotyczy to zarówno sektora publicznego i prywatnego, jak i sektorów gospodarki (w przemyśle i usługach) oraz liczby osób pozostających bez pracy.

Według stanu na 30.09.2013 roku w powiecie kościerskim jest 3 763 tys. zarejestrowanych osób bezrobotnych, w ogólnej liczbie bezrobotnych w województwie pomorskim wynoszącej 110950 tys. osób¹³. W porównaniu do 2012 roku liczba bezrobotnych w powiecie kościerskim wzrosła z 3 586 do 3 763. Tendencja ta jest widoczna także dla całego województwa pomorskiego. Wśród osób bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowią osoby młode (do 24 roku życia), z wykształceniem zasadniczym zawodowym (najliczniejszej w powiecie kościerskim).

Tabela 5. Liczba osób bezrobotnych w powiecie kościerskim na tle województwa pomorskiego

	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych	
	Wrzesień 2012	Wrzesień 2013
pow. kościerski	3 586	3 763
woj. pomorskie	105 862	110 950

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.wup.gdansk.pl/g2/2013_10/c987ea734a58af02de76093112839ffb.pdf oraz Sprawozdanie o rynku pracy, wrzesień 2013, http://www.pup.koscierzyna.pl/statystyka/Rok_2013.html

Stopa bezrobocia w powiecie wyniosła 16,6% (dane na początek stycznia 2013) i jest wyższa niż stopa bezrobocia dla województwa (13,0%).

Tabela 6. Stopa bezrobocia w powiecie kościerskim na tle województwa pomorskiego (2008-2012)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
pow. kościerski	13,8	16,3	15,2	15,4	15,6	16,6 (styczeń 2013)
woj. pomorskie	8,4	11,9	12,3	12,5	13,4	13,0 (wrzesień 2013)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.pup.koscierzyna.pl/statystyka/stopa_bezrobocia.html oraz http://www.wup.gdansk.pl/g2/2013_10/c987ea734a58af02de76093112839ffb.pdf, dostęp 14.10.2013 r.

Niepokojącym zjawiskiem jest rosnąca liczba osób bezrobotnych w wieku 35 lat – 54 lata. W tej grupie wiekowej najliczniejszą grupę stanowią osoby długotrwale bezrobotne, czyli pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy.

Należy zwrócić także uwagę, że osoby do 24 roku życia stanowią aż 1/3 wszystkich bezrobotnych w powiecie, a prawie 2/3 (58,8%) bezrobotnych ma mniej niż 34 lata.

Tabela 7. Struktura bezrobocia w powiecie kościerskim według wieku – dane na dzień 30.09.2013

¹³ Informacja miesięczna o rynku pracy, województwo pomorskie, Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku, wrzesień 2013 r.

Wiek bezrobotnych	Liczba bezrobotnych	Udział % w ogólnej liczbie bezrobotnych
Do 24 lat	1166	31,0
25-34 lata	1048	27,8
35-44 lata	669	17,8
45-54 lat	561	14,9
55 i więcej	319	8,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kościerzynie

Rośnie również liczba bezrobotnych z wyższym wykształceniem, jednak najwyższe bezrobocie od kilku lat utrzymuje się nadal wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

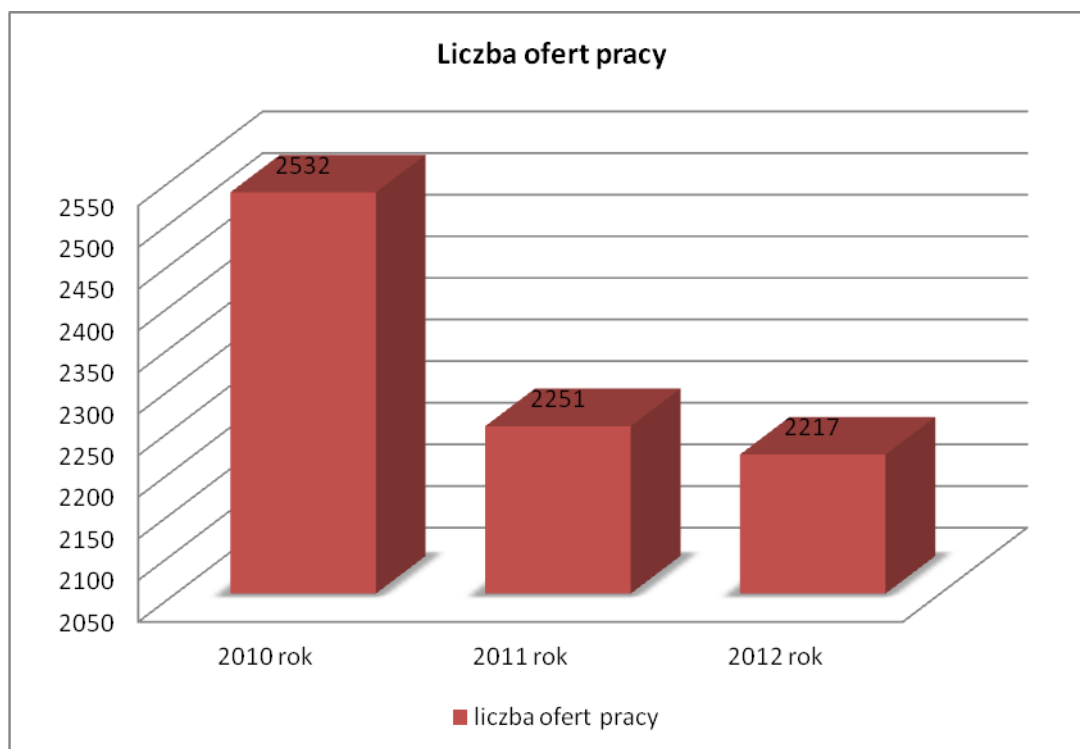
Tabela 8. Struktura bezrobocia w powiecie kościerskim według wykształcenia - dane na dzień 30.09.2013

Wykształcenie bezrobotnych	Liczba bezrobotnych	Udział % w ogólnej liczbie bezrobotnych
Wyższe	282	7,5
Policealne i średnie zawodowe	890	23,7
Średnie ogólnokształcące	448	11,9
Zasadnicze zawodowe	1341	35,6
Gimnazjalne i poniżej	802	21,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kościerzynie

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kościerzynie liczba ofert pracy zmalała z 2532 w roku 2010 do 2217 w roku 2012¹⁴. Liczba ofert pracy ma związek z sezonowością i różni się w poszczególnych miesiącach. Najwięcej ofert pracy jest od marca do lipca – dotyczy to przede wszystkim budownictwa i handlu. W okresie późnej jesieni oraz miesięcy zimowych liczba ofert pracy maleje.

¹⁴ Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu pracy w Kościerzynie za 2012 r., Kościerzyna, luty 2013, s. 43.

Rysunek 2. Ilość ofert pracy w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kościerzynie w latach 2010-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu pracy w Kościerzynie za 2012 r., Kościerzyna, luty 2013

Wśród 2217 zgłoszonych w 2012 roku ofert pracy 869 stanowiły oferty pracy subsydiowanej (m.in. staże, prace interwencyjne, prac społecznie użytecznych, w ramach refundacji pracodawcom kosztów wyposażenia stanowisk pracy). Dla porównania w latach poprzednich ofert pracy subsydiowanej było: 970 ofert w 2010 r. i 751 ofert w 2011 r. Zaobserwowany wzrost ofert pracy subsydiowanej związany był z realizacją przez Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie dodatkowych programów i projektów, dzięki którym można było zaktywizować więcej osób bezrobotnych, gdyż na nie pozyskano dodatkowe środki. W 2012 roku zaobserwowano tym samym niewielki spadek ofert pracy niesubsydiowanej w porównaniu z poprzednim rokiem: spadek z 1500 ofert do 1348. Ma to oczywiście związek z tym, że miejsca pracy niesubsydiowanej tworzone są przez pracodawców bez udziału środków Funduszu Pracy.

Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kościerzynie wynika, że największy udział procentowy zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów wśród absolwentów, którzy ukończyli szkołę na terenie powiatu kościerskiego występuje w następujących zawodach (zawody, które ukończyło co najmniej 20 osób):

Tabela 9. Zawody, w których występuje największy udział % zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów

Zawód	Udział %
Technik informatyk	44
Sprzedawca	43
Kucharz małej gastronomii	42
Mechanik pojazdów samochodowych	40
Stolarz	39
Technik ochrony środowiska	35
Murarz	31
Technik hotelarstwa	30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie kościerskim w 2012 roku, część II Absolwenci, Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie, lipiec 2013 r.

W strukturze ubiegłorocznych absolwentów (tzn. tych, którzy ukończyli szkoły w 2012 roku) dominują osoby kończące średnie szkoły techniczne (333 osoby, tj. 42% ogółu absolwentów). Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych (251 osób) oraz liceów ogólnokształcących (204 osoby) stanowią odpowiednio 32% i 26% ogółu bezrobotnych absolwentów. W grupie średnich szkół technicznych w końcu grudnia 2012 roku w ewidencji PUP w Kościerzynie pozostawało 94 absolwentów, tj. 28% ogółu absolwentów tych szkół. W kierunkach, które ukończyło co najmniej 20 osób, największy wskaźnik zarejestrowanych absolwentów odnotowano w przypadku Technikum w Powiatowym Zespole Szkół Nr 1 w Kościerzynie – kierunek: Technik informatyk – (50%), najmniejszy zaś w przypadku Technikum Nr 2 w Powiatowym Zespole Szkół Nr 2 w Kościerzynie – kierunek: Technik budownictwa – (9%). W grupie liceów ogólnokształcących na koniec 2012 roku w ewidencji PUP w Kościerzynie pozostawało 12 osób, tj. 6% ogółu absolwentów tych szkół. Wskaźnik zarejestrowanych absolwentów liceów ogólnokształcących wynosi dla Liceum Ogólnokształcącego w Powiatowym Zespole Szkół Nr 1 w Kościerzynie – 15%; dla I Liceum Ogólnokształcącego w Kościerzynie – 4%. W grupie zasadniczych szkół zawodowych na koniec grudnia 2012 roku w ewidencji PUP w Kościerzynie pozostawało 86 osób, tj. 34% ogółu absolwentów tych szkół¹⁵. Z roku na rok nie zmieniają się zawody nadwyżkowe i deficytowe.

¹⁵ Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie kościerskim w 2012 roku, część II Absolwenci, Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie, lipiec 2013, s. 3.

Tabela 10. Zawody deficytowe i nadwyżkowe w powiecie kościerskim

Zawody nadwyżkowe	Zawody deficytowe
sprzedawca	robotnik gospodarczy
robotnik budowlany	technik prac biurowych
stolarz	kierowca samochodu ciężarowego
mechanik pojazdów samochodowych	monter izolacji budowlanych
kucharz	technik administracji
ślusarz	cieśla
stolarz meblowy	
magazynier	

Źródło: Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie kościerskim w I półroczu 2012 roku, Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie, październik 2012, s. 18.

3.3. Podsumowanie

Działania samorządu lokalnego, które służyć mają rozwojowi przedsiębiorczości skoncentrowane są na dwóch sferach: stworzeniu lub wzmocnieniu zaplecza infrastrukturalnego oraz na stworzeniu odpowiednich rozwiązań administracyjnych, które mają ułatwiać funkcjonowanie przedsiębiorcom. Rozwój przedsiębiorczości jest dość duży, chociaż w szczególności opiera się na powstających małych przedsiębiorstwach w wybranych branżach (budowlanej, handlowej, usługowej, przetwórstwo przemysłowe).

Pewnym ograniczeniem dla dalszego rozwoju przedsiębiorczości może być jakość zasobów ludzkich. W powiecie kościerskim niekorzystne jest saldo migracji i w konsekwencji struktura ludności ze względu na wykształcenie (nadmierny udział w tej strukturze osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym). Jest to szczególnie niekorzystne, jeśli uwzględnić, że to właśnie w tej grupie odnotowywane są najmniej korzystne trendy związane z zatrudnieniem.

Stopa bezrobocia w powiecie jest wyższa niż przeciętna w województwie. Bardzo wysoki jest udział młodzieży wśród bezrobotnych, a w szczególności udział absolwentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Z tej perspektywy jako niekorzystną należy uznać także strukturę szkolnictwa ponadgimnazjalnego w powiecie – w tej dominują szkoły zawodowe, kształcące do zawodów nadwyżkowych.

4. Diagnoza postaw przedsiębiorczych

4.1. Autocharakterystyka postaw przedsiębiorczych

Młodzież charakteryzując własne cechy, zwraca uwagę przede wszystkim na takie cechy, które można nazwać etosowymi, odwołując się do powszechnie uznanych i cenionych wartości. Akcentują u siebie zwłaszcza uczciwość, szczerść, prawdomówność, koleżeńskość, życzliwość, pomocność oraz sumienność, rzetelność i pracowitość. Drugą grupę cech licznie wskazywanych stanowią te, które wiążą się wprost z przedsiębiorczością – są to ambicja i upór w dążeniu do celu połączona z zaradnością, przebojowością, zdolnością do wykazywania inicjatywy oraz elastyczność. Stosunkowo najrzadziej młodzież wskazywała na te cechy, które odwołują się do ich umysłowości (jestem inteligentny, dociekliwy, krytyczny, mam bogatą wyobraźnię) lub do wrażliwości społecznej (jestem uczuciowy, wrażliwy). Tylko co 12 z badanych uczniów (8,7%) do zarysowania tego autoportretu posłużył się wyłącznie charakterystykami, które składają się na przedsiębiorczość (zaradność, upór w dążeniu do celu elastyczność).

Tabela 11. Autocharakterystyka – autoportret psychologiczny

Które z poniższych cech najlepiej Cię opisują?	Procent odpowiedzi*
Jestem uczciwy, szczerzy, prawdomówny;	36,0
Jestem koleżeński, życzliwy, wyrozumiały - lubię innym przychodzić z pomocą;	35,4
Jestem sumienny, rzetelny, pracowity;	34,6
Mam silny charakter – cechuje mnie ambicja i upór w dążeniu do celu;	31,4
Jestem zaradny, przebojowy, z inicjatywą – lubię być zawsze aktywny, coś robić;	25,2
Jestem elastyczny – dostosowuję się do okoliczności	21,9
Uwielbiam wygodę i święty spokój, raczej się niczym nie przejmuję;	19,3
Mam bogatą wyobraźnię i dużo pomysłów	17,5
Jestem zwyczajny, niczym się nie wyróżniam	16,7
Jestem uczuciowy, wrażliwy – bardziej niż innych bołą mnie niegodziwości tego świata;	15,1
Jestem inteligentny, krytyczny, dociekliwy;	13,7
Inne (naiwny, ufny, szorstki dla innych, radosny)	1,2

*Procent nie sumuje się do 100, ponieważ można było udzielić więcej niż 1 odpowiedzi.

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Badani podzielają na ogół przekonanie, że mogą wpływać w bardzo dużym (52,8%) lub dużym (35,4%) stopniu na własną przyszłość. Czy odnosi się to także do sfery aktywności ekonomicznej i znajduje wyraz w postawach i zachowaniach przedsiębiorczych?

Rysunek 3. Wpływ na swoje przyszłe życie

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

W badaniu przyjęto, że przedsiębiorczość oznacza zespół cech opisujących sposób postępowania człowieka. Rozumiana jest tu jako jedna z kompetencji kluczowych i oznacza zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki i wiedza ekonomiczna, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach. Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy.

Przyglądano się jak w autocharakterystykach młodzieży ujawniają się te poszczególne cechy. Badani najczęściej widzieli siebie jako krytycznie myślących i trafnie rozpoznających źródła własnych porażek i sukcesów, twardo stąpających po ziemi.

Tabela 12. Charakterystyka postaw przedsiębiorczych

Mogę powiedzieć o sobie, że:	Zdecydowanie się zgadzam	Zgadzam się	Trudno powiedzieć	Nie zgadzam się	Zdecydowanie się nie zgadzam	Średnia
Mam zarówno wady, jak i zalety	65,7	29,2	3,2	0,8	1,2	4,57
Niezależnie od tego, czy coś mi wychodzi, czy nie – mam prawo do szczęścia i szacunku innych	54,0	37,7	5,9	1,6	0,8	4,42
Każda porażka to tylko lekcja, jak działać w przyszłości	42,8	41,6	10,9	2,6	2,2	4,20
Nie mam problemu w odróżnieniu sukcesu od porażki	35,8	50,8	9,4	2,8	1,2	4,17
Wiem, czego chcę	31,4	39,1	21,9	4,3	3,2	3,91
Łatwo dostrzegam sprzyjające okoliczności, umiem skorzystać z nadarzającej się okazji	19,0	52,3	25,3	2,8	0,6	3,86
Zawsze dążę do sukcesu – jest najważniejszy	20,7	40,0	27,9	8,8	2,6	3,68
Radzę sobie z sytuacjami niepewnymi	9,3	43,3	40,9	4,9	1,6	3,54
Wykorzystuję w pełni moje możliwości	15,0	37,0	35,2	10,0	2,8	3,51
Jeśli ponoszę porażki to z własnej winy	12,1	35,2	39,2	10,9	2,6	3,43
Jeśli ponoszę porażki to z winy okoliczności (lub innych ludzi)	3,4	11,5	37,4	32,2	15,6	2,55
Często jestem zagubiony, nie wiem co trzeba robić w różnych sytuacjach – kieruję się wtedy radami innych	3,2	14,5	25,3	40,4	16,5	2,47
Częściej coś mi się nie udaje niż kończy sukcesem	2,4	10,8	25,4	42,6	18,8	2,35

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

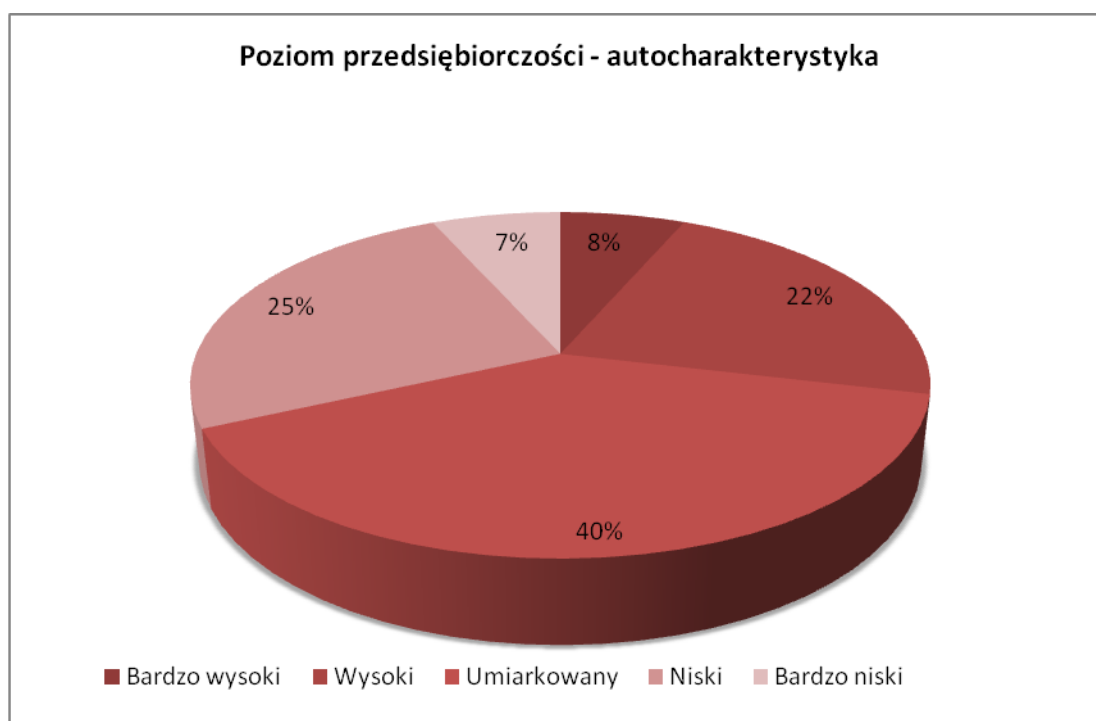
Potwierdzenie takiego autoportretu znajdujemy też w dość rzadkich deklaracjach bezradności młodzieży (poleganie na radach innych, poczucie zagubienia, poczucie przegranej). Jednocześnie jednak, dość duża grupa młodzieży ma poczucie, że nie w pełni wykorzystuje swoje możliwości, nie udaje się jej dobrze wykorzystywać pojawiających się szans, a uparte dążenie do sukcesu nie nadaje na stałe kierunku ich działaniom.

Zwróćmy uwagę, że zachodzi pewna sprzeczność między postrzeganiem możliwości wpływania na własne życie, a sposobem atrybucji porażek i sukcesów (wskazywania ich źródeł). Wprawdzie młodzież deklaruje, że jest zdolna do rozpoznawania własnych mocnych i słabych stron oraz do uczenia się na błędach, ale jednocześnie relatywnie słabo radzą sobie z

sytuacjami niepewnymi, ze stawianiem przed sobą celów, do których mogą uparcie dążyć oraz wyczuleniem na okazje, które mogą skutkować dla nich skróceniem drogi do wyznaczonego celu. Wydaje się z tej perspektywy, że poczucie wpływu na własną przyszłość odnosi się raczej do wybranych sfer życia – np. wyborów edukacyjnych lub zawodowych.

Zbiorcze ujęcie tych wyborów składa się na obraz młodzieży o umiarkowanym poziomie przedsiębiorczości – to cecha rozpoznawana jest jako własna przez niemal 40% wszystkich badanych. Wysoki poziom przedsiębiorczości charakteryzuje prawie tyle samo młodych osób, co poziom niski. Tym bardziej istotne jest ustalenie, co sprzyja wzmocnieniu tych cech u młodzieży, a co może powodować osłabienie tych cech, zachowań i postaw.

Rysunek 4. Postawy przedsiębiorcze w autoopisie

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Deklarowany (pośrednio) poziom przedsiębiorczości znajduje wyraźne odzwierciedlenie w postrzeganiu własnych szans życiowych. Osoby, które cechuje wysoki poziom postaw przedsiębiorczych mają zarazem poczucie wpływu na własną przyszłość: deklaruje je 100% osób o bardzo wysokim i 96,5% osób o wysokim poziomie przedsiębiorczości, w porównaniu z 64,7% osób, które cechuje niski poziom występowania takich postaw.

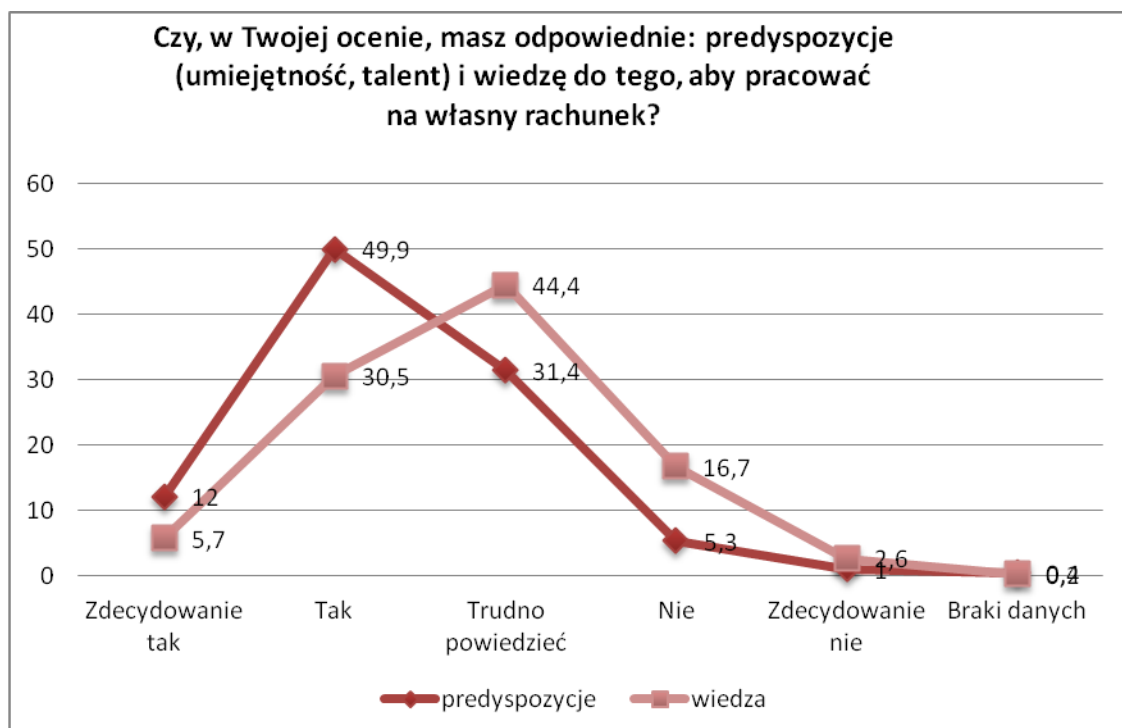
Wydaje się, że na kształtowanie postaw przedsiębiorczych ma pewnie, chociaż raczej niewielki wpływ styczność z innymi przedsiębiorcami, zwłaszcza z rodziny: 29,9% uczniów, którzy mają taki kontakt, cechuje wysoki lub bardzo wysoki poziom przedsiębiorczości, w

porównaniu z 23,4% uczniów, którzy takiego kontaktu są pozbawieni. Innym czynnikiem, który może wpływać na wzmacnianie postaw przedsiębiorczych jest możliwość ich aktywizowania w działaniach na rzecz szkoły oraz poza nią: 33,8% uczniów, którzy działali na rzecz szkoły i 33,6%, którzy uczestniczyli w pozaszkolnych działaniach wymagających aktywności, wytrwałości, kreatywności, elastyczności, wymienia wśród swoich cech te, które wskazują na wysoki lub bardzo wysoki poziom przedsiębiorczości.

Badani, pytani wprost o swoje predyspozycje do prowadzenia firmy, są bardziej optymistyczni – 61,9% z nich deklaruje, że ich umiejętności i talenty są odpowiednie do takiej aktywności, a jedynie 6,3% przyznaje, że tak nie jest. Inaczej formułowane są oceny wiedzy, którą należy mieć, aby pracować na własny rachunek. Te oceny są bardziej wstrzemięźliwe, chociaż i tutaj wyraźnie przeważają oceny pozytywne nad negatywnymi (odpowiednio 36,2% do 19,3%).

Oceny własnych predyspozycji do prowadzenia firmy są wyższe u tych, których charakteryzuje wysoki poziom przedsiębiorczości (87,9%) niż tych, u których postawy te obserwujemy w stopniu niskim (41,1%). Podobna obserwacja odnosi się do oceny wiedzy, której dokonywali badani uczniowie: 66,7% osób, które cechują postawy przedsiębiorcze w dużym stopniu oceniają swoją wiedzę jako odpowiednią do prowadzenia firmy, w porównaniu z 26,5% osób, które postawy te mają w stopniu niskim.

Rysunek 5. Ocena własnych predyspozycji i wiedzy do prowadzenia firmy

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Obserwujemy prostą zależność między oceną własnych predyspozycji a gotowością do założenia własnej firmy w przyszłości. Im gorzej uczniowie oceniają własne umiejętności i talenty, tym mniejsza jest chęć pracy na własny rachunek.

Tabela 13. Ocena własnych predyspozycji a gotowość założenia własnej firmy

Czy założenie przez Ciebie własnej firmy w przyszłości wchodzi w ogóle w grę?	Czy w Twojej ocenie masz odpowiednie predyspozycje (umiejętności, talent) do tego, aby pracować na własny rachunek?				
	Zdecydowanie tak	Tak	Trudno powiedzieć	Nie	Zdecydowanie nie
Zdecydowanie tak	50,8	18,5	7,5	3,8	0,0
Tak	24,6	54,3	30,8	3,8	0,0
Trudno powiedzieć	18,0	21,3	44,7	26,9	20,0
Nie	3,3	3,9	12,6	50,0	0,0
Zdecydowanie nie	3,3	2,0	4,4	15,4	80,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Podobna obserwacja dotyczy relacji między oceną własnej wiedzy a założeniem własnej firmy. Im wyższa ocena wiedzy o prowadzeniu firmy, tym większa gotowość do wykorzystania tej wiedzy w praktyce. Aż 82,7% uczniów, którzy oceniali swoją wiedzę w tym zakresie jako zdecydowanie odpowiednią, biorą pod uwagę możliwość założenia własnej firmy, podczas gdy podobną możliwość rozważa tylko 30,8% osób, które oceniają swoją wiedzę jako zdecydowanie nieodpowiednią.

Zwróćmy uwagę na różnicę siły zależności oceny predyspozycji i wiedzy na chęć założenia firmy. W pierwszym przypadku zauważamy, że brak dostrzeganych u siebie pożądanых cech, umiejętności, talentów, pociąga za sobą jednoznaczną rezygnację z planu założenia firmy. Nie dzieje się tak w przypadku braków w wiedzy – tu mimo braku wiedzy młodzież rozważa rozpoczęcie działalności gospodarczej. Należy to traktować jako deklarację gotowości do uzupełniania wiedzy, gdyby pojawiła się taka potrzeba, a plan zawodowy opierający się na założeniu firmy, miał być spełniony.

Tabela 14. Ocena wiedzy o prowadzeniu działalności gospodarczej a gotowość założenia własnej firmy

Czy założenie przez Ciebie własnej firmy w przyszłości wchodzi w ogóle w grę?	Czy w Twojej ocenie masz odpowiednią wiedzę, aby prowadzić firmę?				
	Zdecydowanie tak	Tak	Trudno powiedzieć	Nie	Zdecydowanie nie
Zdecydowanie tak	58,6	23,9	14,7	3,6	15,4
Tak	24,1	56,1	39,1	22,6	15,4
Trudno powiedzieć	10,3	17,4	34,2	39,3	30,8
Nie	0,0	2,6	8,4	23,8	15,4
Zdecydowanie nie	6,9	0,0	3,6	10,7	23,1
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

4.2. Wpływ programu szkolnego i doświadczeń edukacyjnych na postawy przedsiębiorcze młodzież

Postawy przedsiębiorcze mogą kształtować się pod wpływem rozmaitych doświadczeń, w tym szczególnie ważny może być wpływ programu szkolnego oraz doświadczeń edukacyjnych. Ponad połowa badanych przynajmniej raz miała okazję wykorzystać swoją przedsiębiorczość w działaniach na rzecz szkoły, natomiast zdecydowana większość miała możliwość aktywowania postaw przedsiębiorczych poza szkołą – wielokrotnie taką okazję miało 2/3 uczniów, a kolejna dość liczna grupa (1/5) przynajmniej raz brała udział w działaniach poza szkołą, które wymagały wykazania się przedsiębiorczością.

Tabela 15. Postawy przedsiębiorcze a działania na rzecz szkoły i poza nią

Czy miałeś/miałaś okazję wykorzystać te swoje cechy, które świadczą o przedsiębiorczości w jakichś działaniach	na rzecz szkoły?	poza szkołą?
Tak, wielokrotnie	33,2	68,4
Tak, raz	22,4	19,1
Nie	43,6	12,4
Braki danych	0,8	0,2
Ogółem	100,0	100,0

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Szczególnie częstą okolicznością do wykazywania postaw przedsiębiorczych są doświadczenia zawodowe – zarówno zdobywane w ramach praktyk zawodowych, prac sezonowych, jak i dobrowolnych praktyk oraz staży, wolontariatu w firmach lub instytucjach, pomoc w pracy rodzicom. Nieco rzadziej są to działania na rzecz lokalnych społeczności lub jakiegoś społecznie uznanego celu.

Tabela 16. Okoliczności wykazywania postawy przedsiębiorczej

Jeśli tak, w jakich okolicznościach?	Procent odpowiedzi*
Praca sezonowa	68,7
Praktyki zawodowe	63,1
Działanie na rzecz sąsiadów, mieszkańców rodzinnej miejscowości	33,3
Działanie na rzecz jakiegoś celu (zbiórki pieniędzy, uczestnictwo w organizacjach pozarządowych, manifestacje, protesty, itp.)	33,3
Dobrowolne praktyki lub staż w firmie, instytucji	10,4
Inne	6,8

*Procent nie sumuje się do 100, ponieważ można było udzielić więcej niż 1 odpowiedzi.

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Część z tych doświadczeń (praktyki zawodowe, staże) organizowane są przez szkoły lub są częścią procesu edukacyjnego, a jednak, gdy uczniowie pytani są wprost o wpływ szkoły na postawy i zachowania przedsiębiorcze – przeważają oceny negatywne: 42% uczniów oceniło wpływ szkoły jako mały lub bardzo mały, a jedynie 15,7% jako duży lub bardzo duży.

Tabela 17. Wpływ szkoły na postawy i zachowania przedsiębiorcze uczniów

Jak oceniasz wpływ szkoły na Twoje postawy i zachowania przedsiębiorcze?	Liczba	Procent
Bardzo duży	7	1,4
Duży	73	14,3
Trudno powiedzieć	213	41,8
Mały	134	26,3
Bardzo mały	80	15,7
Braki danych	2	0,4
Ogółem	509	100,0
Średnia	3,41	

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

4.3. Wpływ styczności z przedsiębiorcami na postawy przedsiębiorcze

Kolejnym bodźcem – poza działaniami na rzecz szkoły, doświadczeniami zawodowymi i prospołecznymi, wymagającymi uaktywnienia własnych zasobów osobowościowych – do kształtowania postaw przedsiębiorczych może być styczność z przedsiębiorcami. Zdecydowana większość badanych uczniów (83,5%) ma bezpośredni kontakt z osobami prowadzącymi działalność gospodarczą. W co trzecim wypadku przedsiębiorcami są rodzice lub rodzeństwo, znajomi i sąsiedzi. Prawie co drugi z badanych ma w dalszej rodzinie przedsiębiorcę. Bardzo ważne, że co trzeci uczeń ma styczność z przedsiębiorcami dzięki odbywanej praktyce zawodowej. Ważne, aby rozróżnić jednak te rodzaje kontaktów – w przypadku, gdy przedsiębiorcami są rodzice lub rodzeństwo zyskujemy inny ogólny obraz zalet i mankamentów przedsiębiorczości, niż wtedy, gdy stykamy się z przedsiębiorcami, z którymi

nie jesteśmy związani na tyle blisko, aby móc obserwować cały proces decyzyjny lub finansowy związany z prowadzeniem firmy.

Rysunek 6. Styczność z przedsiębiorcami

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Młodzież, która na co dzień ma kontakt z przedsiębiorcami nieco częściej niż pozostali badani wyraża chęć założenia własnej firmy. To również uczniowie z tej grupy mają bardziej zdecydowane poglądy na ten temat – mniej wśród nich jest takich osób, które nie wiedzą, czy w ogóle będą brały pod uwagę możliwość założenia firmy. Nie bez znaczenia jest, z jakimi przedsiębiorcami styka się młodzież. Ci uczniowie, których rodzice, rodzeństwo, przyjaciele lub znajomi prowadzą działalność gospodarczą biorą pod uwagę możliwość prowadzenia firmy częściej niż ich koledzy, których sąsiedzi, dalsi krewni lub pracodawcy są przedsiębiorcami. Badani, których kontakt z przedsiębiorczością odnosi się do sąsiadów lub dalszych krewnych, są mniej chętni do tworzenia własnych firm, niż pozostali uczniowie mający okazję do bezpośredniej styczności z przedsiębiorcami.

Tabela 18. Wpływ kontaktów z przedsiębiorcami na gotowość założenia firmy

Czy założenie przez Ciebie własnej firmy w przyszłości wchodzi w ogóle w grę?	Czy w Twoim najbliższym otoczeniu są przedsiębiorcy?	
	Tak	Nie
Zdecydowanie tak	19,0	15,6
Tak	40,7	37,6
Trudno powiedzieć	27,0	32,5
Nie	9,5	6,5
Zdecydowanie nie	3,8	7,8
Ogółem	100,0	100,0

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Kontakt z przedsiębiorcami ma też pewien wpływ na ocenę własnych predyspozycji do prowadzenia firmy – osoby, które taki kontakt mają oceniają lepiej swoje własne umiejętności i talenty niż pozostali uczniowie, odpowiednio: 63,4% i 54,5%. Szczególnie pozytywnie na ocenę predyspozycji wpływa kontakt z przedsiębiorcami z bliskiej rodziny oraz z przyjaciółmi prowadzącymi działalność gospodarczą. Mniejsze znaczenie dla tych ocen ma styczność z pracodawcami w czasie staży lub praktyk zawodowych oraz dalszymi krewnymi.

Tabela 19. Wpływ kontaktów z przedsiębiorcami na ocenę własnych predyspozycji do prowadzenia firmy

Czy w Twojej ocenie masz odpowiednie predyspozycje (umiejętności, talent) do tego, aby pracować na własny rachunek?	Czy w Twoim najbliższym otoczeniu są przedsiębiorcy?	
	Tak	Nie
Zdecydowanie tak	12,1	11,7
Tak	51,3	42,8
Trudno powiedzieć	30,5	37,7
Nie	5,9	2,6
Zdecydowanie nie	0,2	5,2
Ogółem	100,0	100,0

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Podobną relację obserwujemy w odniesieniu do oceny wiedzy. Ci uczniowie, którzy stykają się z przedsiębiorcami, zwłaszcza we własnej rodzinie lub sąsiedztwie, oceniają swoją wiedzę wyżej niż ci, którzy tych kontaktów są pozbawieni.

Tabela 20. Wpływ kontaktów z przedsiębiorcami na ocenę wiedzy niezbędnej do prowadzenie firmy

Czy w Twojej ocenie masz odpowiednią wiedzę, aby prowadzić firmę?	Czy w Twoim najbliższym otoczeniu są przedsiębiorcy?	
	Tak	Nie
Zdecydowanie tak	5,9	5,2
Tak	32,5	16,9
Trudno powiedzieć	43,9	50,6
Nie	16,3	18,2
Zdecydowanie nie	1,4	9,1
Ogółem	100,0	100,0

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

5. Diagnoza mobilności zawodowej młodzieży

5.1. Plany edukacyjne i zawodowe młodzieży

Wyraźna większość młodzieży (85,2%) planuje kontynuowanie nauki, w tym aż 31,4% chce połączyć dalszą edukację z pracą zawodową. Badani różnią się w swoich planach, głównie ze względu na to, w jakich szkołach uczą się obecnie: 70% licealistów planuje studia wyższe, w porównaniu z 26,4% uczniów techników i 3,4% uczniów szkół zawodowych. Ci ostatni chętniej niż pozostali będą kontynuowali naukę w szkole maturalnej lub pomaturalnej (33%), ale też to uczniowie szkół zasadniczych zawodowych zdecydowanie częściej niż ich rówieśnicy gotowi są zakończyć naukę na obecnym etapie kształcenia (40,9%). Z kolei, uczniowie technikum zdecydowanie częściej niż ich rówieśnicy biorą pod uwagę konieczność połączenia dalszej nauki z pracą.

Rysunek 7. Plan edukacyjny

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Należy zwrócić uwagę, że młodzież odtwarza w swoich planach edukacyjnych status rodziców: dzieci w większości chcą osiągnąć taki pułap wykształcenia, jaki zdobyli ich rodzice – dzieci rodziców o wykształceniu podstawowym lub zawodowym wybierają skróconą drogę edukacyjną.

Również wybory zawodowe młodzieży różnią się zależnie od typu szkoły, której są uczniami. Uczniowie szkół zawodowych wybierają dla siebie zawody, w których się kształcą: zawody techniczne, budowlane, pracę związaną z transportem. Z kolei uczniowie techników, widzą się w przyszłości jako informatycy, osoby wykonujące zawody związane ze sztuką użytkową, pracownicy mundurowi, personel biurowy średniego szczebla, nauczyciele, budowlańcy. Licealiści najchętniej wybierają dla siebie zawody medyczne, oparte na naukach ścisłych lub społecznych, zawód nauczycielski, wolne zawody, zawód mundurowy lub związany ze sztuką użytkową. Licealiści częściej niż ich rówieśnicy nie mają jeszcze wyobrażenia o swojej przyszłości zawodowej, ale też starają się myśleć o niej w kategoriach konkretnych zawodów. Tymczasem, uczniowie szkół zawodowych, zarówno maturalnych, jak i zasadniczych, częściej gotowi podjąć dowolną dobrą pracę (odpowiednio 13,5% uczniów techników i 13,8% uczniów szkół zasadniczych).

Uczniowie różnią się w swoich planach zawodowych ze względu na płeć. Dziewczęta chętniej widzą się w zawodach ekonomicznych, pracach biurowych, zawodach bazujących na językach obcych, zawodach podróżniczych, nauczycielskim. Chłopcy częściej wybierają dla siebie zawody techniczne i informatyczne. Popularnym zawodem zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców, są, uznawane dotąd za męskie, zawody mundurowe – te wybierają dla siebie zwłaszcza ci uczniowie, którzy planują połączenie pracy zawodowej i nauki.

Tabela 21. Plany zawodowe

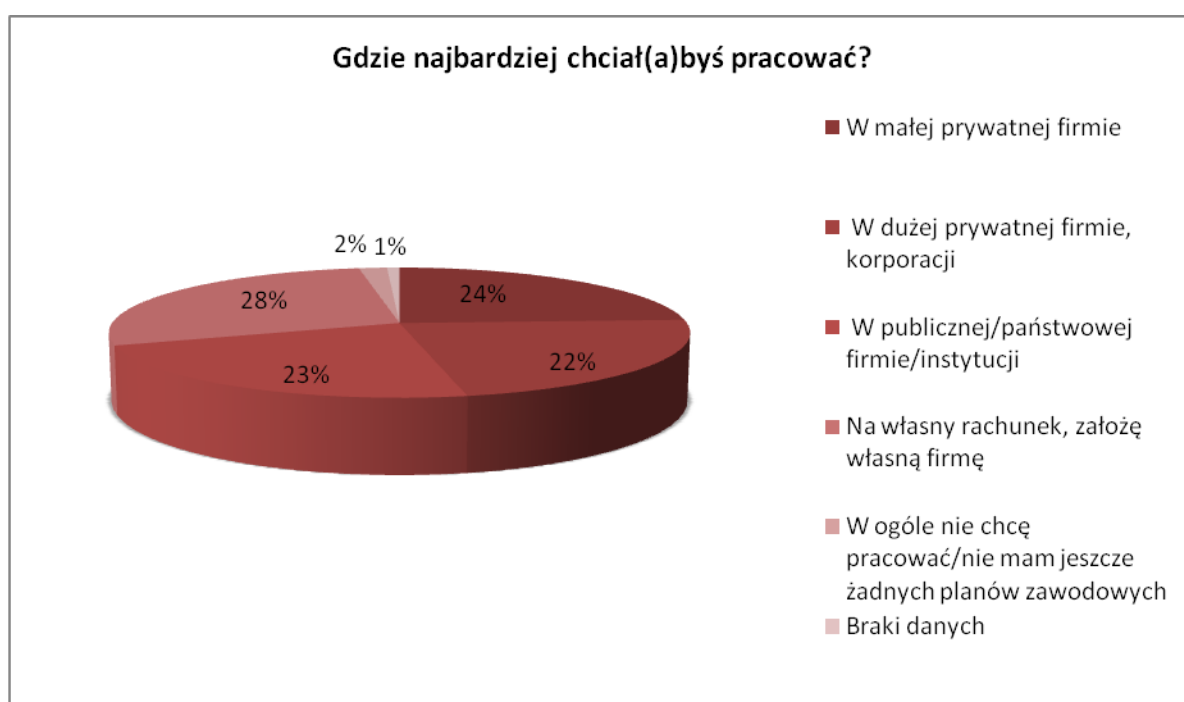
Gdy skończysz się kształcić, to jaki rodzaj zawód chcesz wykonywać?	Liczba	Procent
chcę mieć dowolną dobrą pracę (dobrze płatna, przyjemna, wygodna, prestiżowa, itp.)	61	12,0
zawód mundurowy: zawodowy żołnierz, policjant, strażak	49	9,6
zawody budowlane (dekarz, cieśla, murarz, itp.)	37	7,3
zawody techniczne (mechaniczne, elektryczne, obsługa maszyn – obrabiarka, itp.)	34	6,7
informatyczny i pokrewny	29	5,7
jeszcze nie wie, trudno określić	26	5,1
zawód zw. ze sztuką użytkową (architektura krajobrazu, dekorator wnętrz, projektant mody, fotografik)	23	4,5
Inny (inżynier, budowlaniec, kosmetolog, dietetyk, stolarz, własna działalność)	23	4,5
transport (kierowcy, kolejarze, taksówkarze, itp.)	20	3,9
ekonomiczny (w tym marketing, zarządzanie, księgowość, rachunkowość)	19	3,7
medycznych i/lub farmaceutyczny, weterynarz	19	3,7
handel, gastronomia, hotelarstwo (sprzedawca, barman, kelner, kucharz, recepcjonista itp.)	19	3,7
tradycyjne usługi (fryzjerka, krawcowa, zegarmistrz, tapicer, itp.)	15	2,9
psycholog, socjolog, historyk, politolog - ogólnie humaniści	14	2,8
pedagog, nauczyciel	14	2,8
pracownik biurowy (sekretarka, referent)	13	2,6

Gdy skończysz się kształcić, to jaki rodzaj zawód chcesz wykonywać?	Liczba	Procent
zawód bazujący na znajomości języków obcych	12	2,4
prawniczy	10	2,0
zawód bazujący na talentach nie będących przedmiotem edukacji szkolnej (zawodowy piłkarz, trener judo, nauczyciel tańca, itp.)	9	1,8
chemik, fizyk, biochemik, biofizyk	8	1,6
praca w show businessie (aktor, solista znanego zespołu, tancerka, choreograf, wytwórca płyt itp.)	8	1,6
rolnicy, ogrodnicy, hodowcy	7	1,4
chcę być intelektualistą lub artystą (pisarz, pracownik naukowy, muzyk, malarz itp.)	7	1,4
zawód 'podróżniczy' (pilot cywilny, pilot wycieczek zagranicznych, praca w biurze podróży, marynarz, kapitan statku, itp.)	7	1,4
dziennikarz	5	1,0
zawód związany ze środowiskiem naturalnym i ochroną środowiska (zoolog, botanik, oceanolog, strażnik przyrody, kontroler jakości wody itp.)	4	0,8
zawody związane ze znajomością geografii (geodeta, kartograf, klimatolog, meteorolog)	4	0,8
zawód związany z technologią produkcji	4	0,8
ksiądz, zakonnik	4	0,8
zawodowy polityk	2	0,4
braki danych	2	0,4
przetwórstwo, produkcja żywności (piekarz, cukiernik, wędliniarz, itp.)	1	0,2
nie planuję pracować	0	0,0
ogółem	509	100,0

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Nie ma znaczących różnic ilościowych, gdy przyglądamy się temu, gdzie uczniowie chcieliby pracować. Niemal równie często wybraliby dla siebie pracę w małej, jak i dużej firmie prywatnej lub firmie/instytucji publicznej. Uczniowie liceów częściej niż ich rówieśnicy widzą dla siebie miejsce w dużych prywatnych firmach, natomiast u uczniów zasadniczych szkół dominuje chęć podjęcia pracy w małej prywatnej firmie. To uczniowie tych ostatnich szkół częściej niż pozostali gotowi są założyć własną firmę (32,2% z nich). Dziewczęta preferują zatrudnienie w publicznych instytucjach i firmach, natomiast chłopcy chętniej podejmą pracę na własny rachunek.

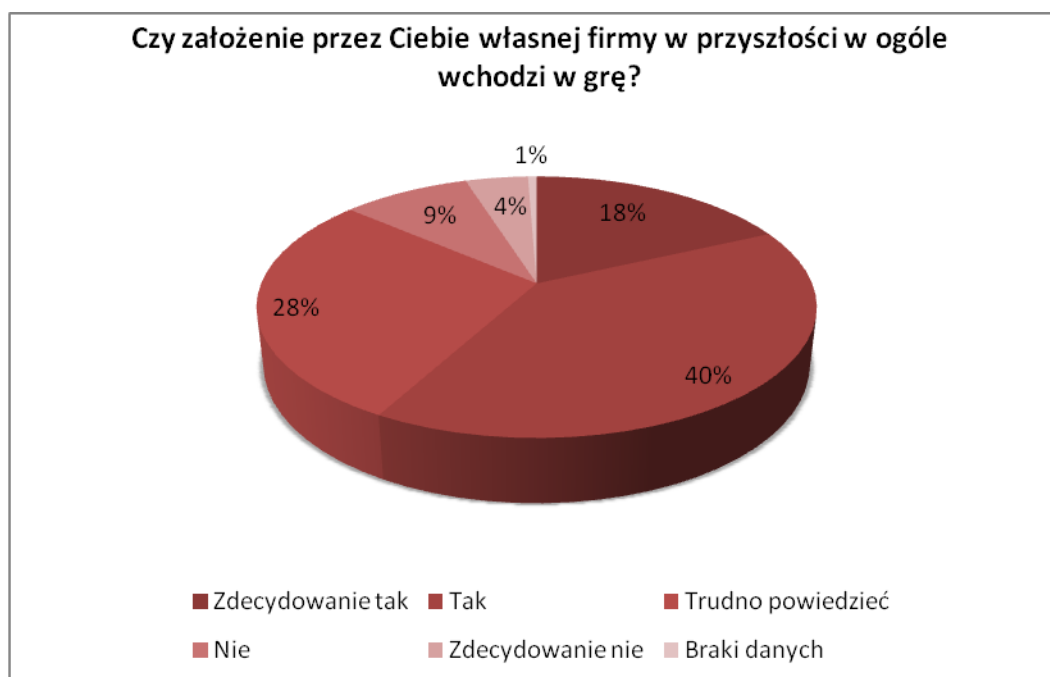
Rysunek 8. Preferowane miejsca pracy – typ miejsc pracy

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Co piąty uczeń wybrałby dla siebie pracę na własny rachunek, ale łącznie 58% bierze pod uwagę taką możliwość. Różnicę tą należy odczytywać w taki sposób, że dla 27,9% jest to wybór pierwszorzędny, pozostali natomiast (30,1%) dokonaliby go pod wpływem niepowodzenia w realizacji innych swoich planów zawodowych. Taki plan rozważają częściej chłopcy niż dziewczęta, zwłaszcza uczniowie techników, którzy planują połączenie dalszej nauki z pracą zawodową.

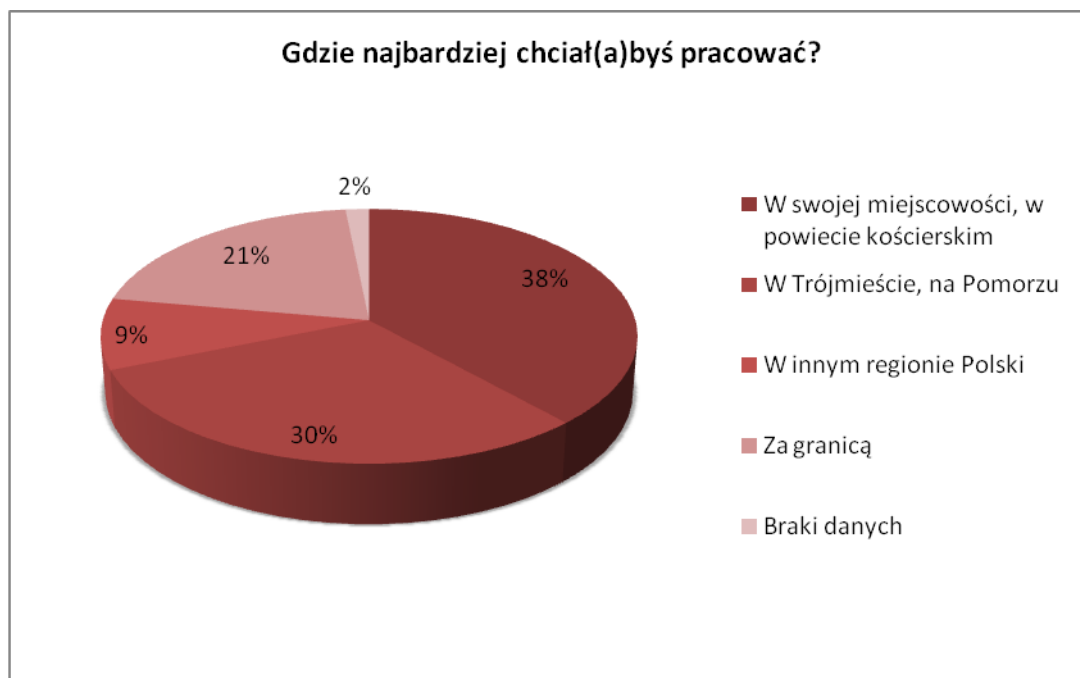
Rysunek 9. Chęć założenia własnej firmy

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Młodzież najchętniej pracowałaby w miejscowości, w której mieszka (38,3%). Co trzeci z badanych jest gotowy na migrację wahadłową (podjęcie pracy w innej miejscowości w regionie, zwłaszcza w Trójmieście), a co trzeci rozważa inne typy migracji zarobkowej – co 10 uczniów byłby gotów pracować w innym regionie, a co 5 za granicą. Najmniejszą gotowość do migracji wykazują uczniowie zasadniczych szkół zawodowych – 65,9% z nich chciałoby pracować w powiecie kościerskim (50,6%) lub w Trójmieście. Z kolei największą mobilność deklarują uczniowie liceów. Można to wiązać z planami edukacyjnymi – podjęcie studiów wiąże się z czasową migracją, ale też z możliwością podjęcia pracy zawodowej w miejscu lokalizacji wyższej uczelni.

Rysunek 10. Preferowane miejsce pracy zawodowej – lokalizacja

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

5.2. Alternatywne plany zawodowe młodzieży

Młodzież na ogół przywiązana jest do swojego planu zawodowego. Większość z nich (57,3%) w sytuacji niepowodzenia swojego planu, będzie szukała pracy w podobnym zawodzie poza powiatem lub poza Polską. Co szósty badany jest jednak gotów zrezygnować ze swojego planu i podjąć dowolną pracę, byleby nie wymagała ona migracji poza powiat. Dla co dziesiątego badanego, alternatywą jest dalsze kształcenie lub zmiana kwalifikacji zawodowych. Co siódmy uczeń rozważa założenie własnej firmy w sytuacji, gdyby nie mógł znaleźć wymarzonej pracy. Taką alternatywę częściej formułują chłopcy niż dziewczęta. Te ostatnie wolałyby zrezygnować ze swoich aspiracji zawodowych i podjąć dowolną pracę w powiecie. Najsilniejszą deklarację mobilności geograficznej składają licealiści: 72% z nich w sytuacji, gdy nie znajdą pracy w powiecie, rozważać będzie migrację w Polsce lub za granicę. Najwyższą mobilność zawodową – gotowość zmiany zawodu i nabycia nowych kwalifikacji – cechuje uczniów techników.

Tabela 22. Alternatywny plan zawodowy

Gdyby okazało się, że pracodawcy w powiecie kościerskim nie szukają pracowników z Twoim zawodem, co zrobisz?	Procent odpowiedzi*
Będę szukał(a) takiej samej pracy w innej miejscowości lub za granicą	57,3
Będę się dalej uczył i podwyższał kwalifikacje	11,8
Zdobędę nowe kwalifikacje/nowy zawód	10,6
Trzeba przeczekać, w końcu znajdzie się praca w moim zawodzie	2,8
Wezmę dowolną pracę, nawet nie w zawodzie, byleby na miejscu – w powiecie kościerskim	16,2
Spróbuję pracy na własny rachunek, założę własną firmę	14,6

*Procent nie sumuje się do 100, ponieważ można było udzielić więcej niż 1 odpowiedzi

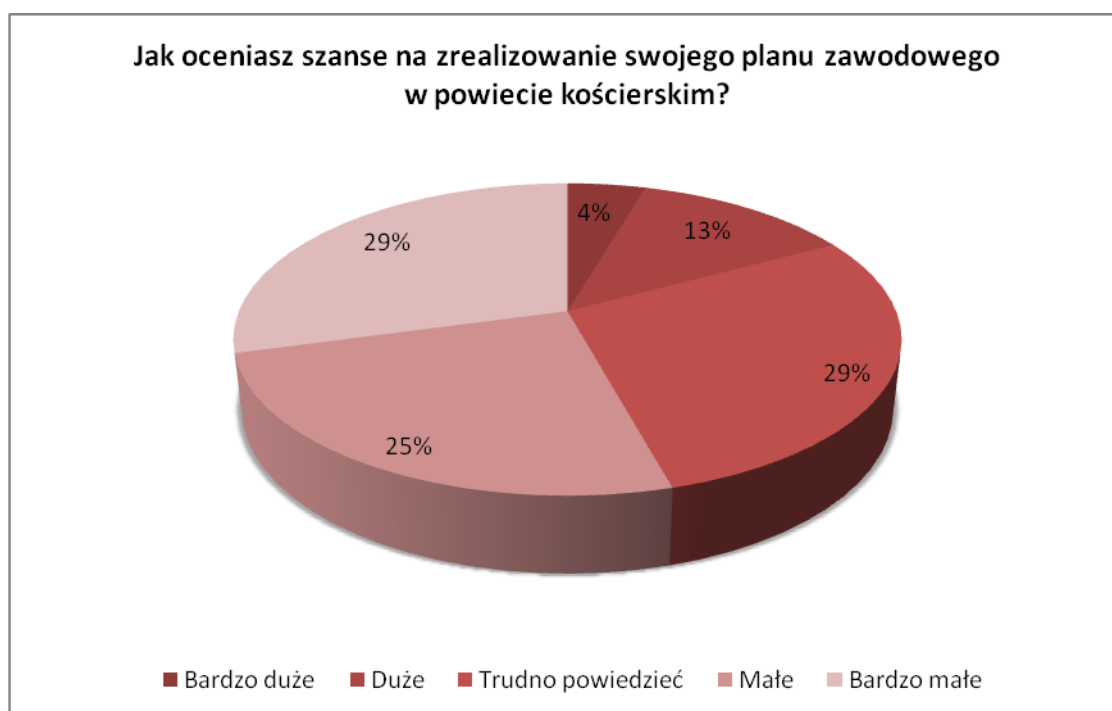
Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

6. Ocena warunków do prowadzenia działalności gospodarczej

6.1. Problemy lokalnego i regionalnego rynku pracy

Badani uczniowie pesymistycznie oceniają swoje szanse na podjęcie pracy w wymarzonej zawodzie w powiecie kościerskim. Tylko co szósty z nich uważa, że będzie miał możliwość takiej pracy w powiecie. Szczególnie nisko możliwości te oceniają licealiści – aż 64,5% z nich uważa, że plan zawodowy nie jest możliwy do zrealizowania w powiecie, w porównaniu z 56% uczniów techników i 35,2% uczniów szkół zasadniczych. Bardziej pesymistycznie nastawione są dziewczęta, niż chłopcy oraz te osoby, które zamierzają kontynuować naukę, zwłaszcza na studiach wyższych. To niebezpieczny sygnał zwiastujący potencjalnego drenaż intelektualny powiatu.

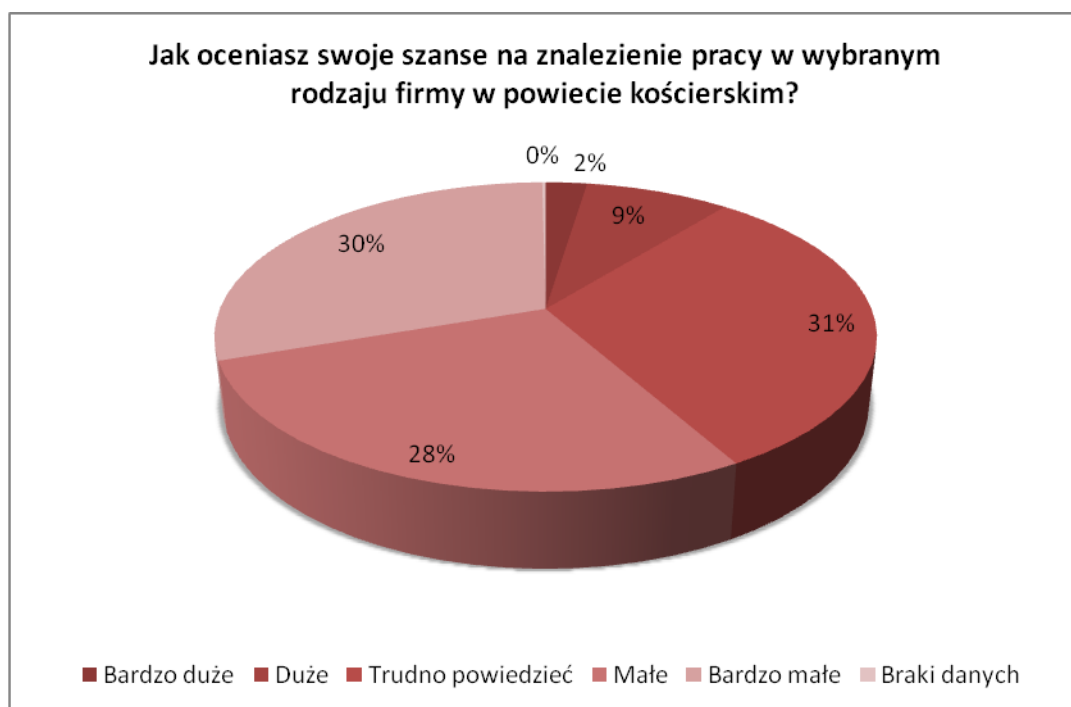
Młodzież różni się w ocenach swoich szans zależnie od wybieranego zawodu. Optymistycznie oceniają swoje szanse ci, którzy planują wykonywać tradycyjne usługi, zawody budowlane, zawody związane z przetwórstwem żywności i przyszli rolnicy (taki plan ma łącznie 7 osób w całej próbie). Pesymistycznie oceniane są szanse na wykonywanie takich zawodów jak ekonomiczne, oparte na naukach ścisłych (chemik, biochemik, biofizyk), związane ze środowiskiem naturalnym i znajomością geografii, sztuką użytkową, praca w show biznesie. Negatywnie oceniane są też szanse na wykonywanie zawodów, dających średni status społeczny (pracownik biurowy) lub niski, ale w branżach, które wydają się dobrze rozwijać się w powiecie kościerskim (handel, gastronomia, hotelarstwo).

Rysunek 11. Ocena szans na realizację planu zawodowego w powiecie kościerskim

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Jeszcze mniejszym optymizmem wykazują się uczniowie, gdy pytano ich o ocenę szans na znalezienie pracy w wymarzonym środowisku zawodowym (prywatna, publiczna firma, własne przedsiębiorstwo). Aż 58% z nich sądzi, że ten plan się nie powiedzie, gdyby miał być realizowany w powiecie kościerskim. Podobnie, jak w przypadku oceny szans na wykonywanie wymarzonego zawodu, tak samo w ocenie wymarzonego miejsca pracy, najbardziej pesymistyczni są ci, którzy formułują najbardziej ambitne plany życiowe – chcą kontynuować naukę i wykonywać wysoko prestiżowe zawody. Częściej są to licealiści i dziewczęta.

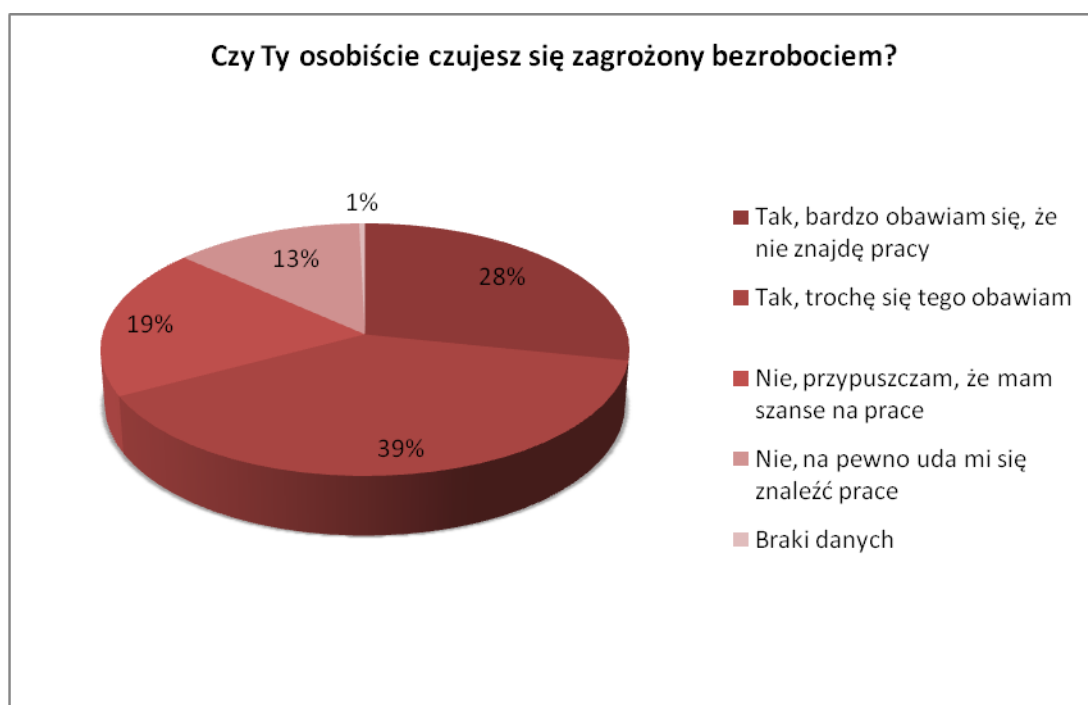
Rysunek 12. Ocena szans na znalezienie pracy w powiecie kościerskim w wybranym rodzaju firmy

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Negatywne oceny szans na zrealizowanie swoich planów zawodowych to odzwierciedlenie ogólnej oceny rynku pracy. Jeśli uznać, że podstawowym miernikiem tej ostatniej jest poczucie zagrożenia bezrobociem – ocena ta jest bardzo zła. Aż 67,2% badanych uczniów ma takie poczucie. Szczególnie często cechuje ono tych uczniów, którzy planują dla siebie przyszłość zawodową wymagającą długotrwałego kształcenia do zawodów, które są nadwyżkowe (np. ekonomiczne, humanistyczne) lub obecne zapotrzebowanie na nie w powiecie oceniane jest jako relatywnie niskie (zawody związane ze sztuką użytkową lub środowiskiem naturalnym). Wysokie poczucie zagrożenia bezrobociem cechuje też te osoby, które nie mają wyobrażenia o przyszłości edukacyjnej i zawodowej lub mają plan, który wyklucza ich aktywność (nie planują ani nauki, ani pracy). Częściej taki lęk odczuwają licealiści i dziewczęta.

Rysunek 13. Poczucie zagrożenia bezrobociem

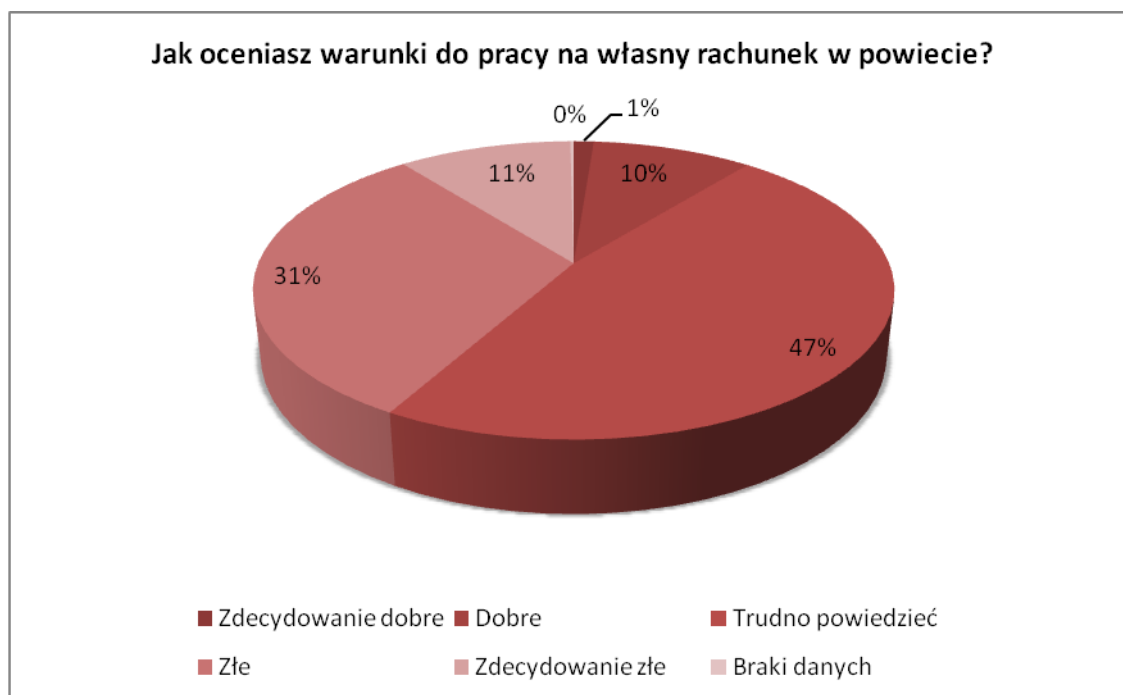

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

6.2. Ocena warunków lokalnych i regionalnych a postawy przedsiębiorcze młodzieży

Niemal połowa badanych (47,3%) nie umie ocenić, jakie są warunki do pracy na własny rachunek w powiecie. Zaledwie co 10. z uczniów uważa, że warunki te są dobre lub bardzo dobre, a pozostali – 41,6% – że są one złe lub bardzo złe. Oceny te są zależne zarówno od styczności z przedsiębiorcami, jak i własnych postaw młodzieży. Im wyższy jest poziom przedsiębiorczości tym więcej pojawia się jednoznacznych ocen warunków lokalnych oraz więcej jest ocen pozytywnych (choć ogólna tendencja – przewaga ocen negatywnych nad pozytywnymi – dotyczy też tej grupy młodzieży) w porównaniu z ocenami wyrażanymi przez ich rówieśników. Z drugiej strony, ważna jest też styczność z przedsiębiorcami. Wyżej warunki lokalne dla rozwoju przedsiębiorczości oceniają ci, których rodzice lub rodzeństwo i bliscy znajomi prowadzą działalność gospodarczą.

Rysunek 14. Ocena warunków do pracy na własny rachunek w powiecie

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Ocena warunków do rozwoju przedsiębiorczości w powiecie znajduje odzwierciedlenie w poczuciu bezpieczeństwa. Ci uczniowie, którzy krytycznie oceniają kondycję powiatu, mają też silniejsze osobiste poczucie zagrożenia bezrobociem. Nie zachodzi jednak prosta zależność między ogólną oceną warunków lokalnych, a gotowością do założenia własnej firmy. Pozytywnym ocenom warunków lokalnych nie towarzyszy na ogół taka gotowość. Osoby, które oceniają warunki lokalne

jako dobre częściej skłonne są rozważyć założenie firmy, niż w ogóle tego nie rozważać. Jednak, co zaskakujące, badani oceniający warunki lokalne negatywnie przejawiają dalece większą gotowość do podjęcia działalności gospodarczej. Oznacza to, że ocena warunków lokalnych nie przekłada się na aktywność przedsiębiorczą. Przyjrzymy się – w kolejnych podrozdziałach – czy inne cechy lokalnej rzeczywistości lub ocena warunków makrospołecznych oddziałuje silniej na gotowość do założenia własnej firmy.

Wydaje się, że o ocenie lokalnych warunków rozwoju przedsiębiorczości decydują zwłaszcza relatywnie niskie oceny poziomu infrastruktury technicznej w powiecie oraz polityka podatkowa. W odniesieniu do tych sfer obserwujemy przewagę ocen negatywnych nad pozytywnymi. Umiarkowanie pozytywna jest też ocena warunków lokalnych ze względu na rozwój inwestycyjny. Należy przy tym jednak podkreślić, że niemal połowa badanych uczniów nie umiała ocenić ani polityki podatkowej ani rozwoju inwestycji ze względu na to, czy sprzyjają one, czy też nie rozwojowi przedsiębiorczości. Uczniowie jako potencjał dla rozwoju firm postrzegają natomiast poziom ogólnego rozwoju powiatu oraz potencjał i siłę nabywczą mieszkańców. Czynnikiem sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorczości mogą też być działania na rzecz przedsiębiorczości, w tym zwłaszcza te podejmowane przez instytucje otoczenia biznesu.

Tabela 23. Ocena cech powiatu kościerskiego mogących sprzyjać prowadzeniu własnej firmy

Czy pracy na własny rachunek sprzyjają:	Zdecydowanie tak	Tak	Trudno powiedzieć	Nie	Zdecydowanie nie	Średnia
Poziom infrastruktury technicznej (stan dróg, dostępność komunikacyjna, itp.)	12,9	24,8	22,2	21,6	18,5	2,92
Polityka podatkowa w powiecie lub gminie	7,6	17,1	48,2	18,1	9	2,96
Rozwój inwestycji zagranicznych i krajowych	12	21,9	42,4	18,3	5,4	3,17
Działania na rzecz powstania i rozwoju przedsiębiorstw (np. doradztwo, preferencyjne pożyczki, itp.)	13,1	30,8	36,4	14,3	5,4	3,32
Działanie instytucji wspierających przedsiębiorców	15,4	30,7	34,5	14,6	4,8	3,37
Potencjał mieszkańców – kwalifikacje i koszt siły roboczej	13,5	35,5	35,9	9,9	5,2	3,42
Ogólny rozwój powiatu	14,1	35,5	35,3	12,2	3	3,46
Siła nabywczą mieszkańców – możliwości kupowania usług i produktów	16,2	37,1	34,3	9,6	2,8	3,54

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Młodzież, która ma styczność z przedsiębiorcami, wyżej ocenia takie cechy powiatu jak rozwój inwestycji zagranicznych i krajowych na jego terenie, działania na rzecz powstania i

rozwoju przedsiębiorstw oraz działania instytucji otoczenia biznesu. To grupa charakterystyk, które oceniono jako sprzyjające prowadzeniu własnej firmy.

Można zauważyć relację między oceną warunków lokalnych a gotowością do założenia własnej firmy. Szczególne znaczenie ma tu pozytywna ocena wybranych elementów lokalnej rzeczywistości gospodarczej – pozytywna ocena poziomu infrastruktury technicznej, inwestycji, potencjału i siły nabywczej mieszkańców oraz, w szczególności, działania na rzecz powstania i rozwoju przedsiębiorstw przekłada się na większą gotowość do prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

6.3. Ocena czynników makroekonomicznych i społecznych a postawy przedsiębiorcze młodzieży

Badani oceniali także jakie czynniki o charakterze makroekonomicznym lub makrospołecznym mogą sprzyjać lub przeszkadzać w prowadzeniu firmy. Wśród czynników szczególnie niesprzyjających prowadzeniu działalności gospodarczej młodzież wskazuje zwłaszcza na konkurencję ze strony dużych i międzynarodowych firm oraz wysokie koszty, z jakimi muszą się liczyć przedsiębiorcy: koszty pracy, kredytów bankowych, podatki, koszty dostosowania się do wymogów Unii Europejskiej. Nieco mniej problemowe mają być w ich rozumieniu regulacje prawne i administracyjne oraz terminowość płatności ze strony kontrahentów. Umiarkowanym atutem miałyby być możliwość dogadania się i naginania przepisów. Pozytywnie – jako czynnik sprzyjający – badani oceniali natomiast popyt na usługi i produkty oraz dotacje z Unii Europejskiej.

W swoich ocenach badani uczniowie różnią się nieco od ogółu dorosłych Polaków, którzy w badaniach realizowanych przez Centrum Badań Opinii Społecznej¹⁶ (w 2010 roku), wprowadzie też podkreślali, że istotnym utrudnieniem dla działalności gospodarczej są koszty pracy i podatki, ale także rozwiązania administracyjne i regulacje gospodarcze, natomiast relatywnie małym problemem dla przedsiębiorców jest popyt na usługi i produkty oraz korupcja. Młodzież kościerska inaczej niż dorośli Polacy widzi jednak konkurencję ze strony dużych i międzynarodowych firm (dla 58,8% badanych to problem, a tylko dla 22% dorosłych Polaków), koszt kredytów bankowych (odpowiednio 55,9% i 18%) oraz koszt dostosowania do wymogów unijnych (51,1% - 5%).

¹⁶ Polacy o prowadzeniu biznesu. Komunikat z badań BS/158/2010, Warszawa, listopad 2010, www.cbos.pl/spiskom.pl/2010/K_158_10.pdf, z dn. 18.07.2013 r.

Tabela 24. Cechy, które generalnie sprzyjają prowadzeniu własnej firmy

Czy pracy na własny rachunek sprzyjają:	Zdecydowanie sprzyja	Raczej sprzyja	Trudno powiedzieć	Raczej utrudnia	Zdecydowanie utrudnia	Średnia
Konkurencja ze strony dużych i międzynarodowych firm	4,4	11,6	25,3	29,7	29,1	2,33
Koszty pracy (ZUS, koszt zwolnień lekarskich, itp.)	5,4	12,9	24,3	31,3	26,1	2,40
Podatki od dochodów	5	10,8	28,3	32,3	23,6	2,41
Koszt kredytów bankowych	4,8	10,7	28,5	32,1	23,8	2,41
Duże koszty związane z dostosowaniem się do wymogów UE	4	12	32,9	30,3	20,8	2,48
Przepisy prawne	6,7	22,4	35,4	23,6	11,8	2,89
Rozwiązania administracyjne i regulacje gospodarcze	3,8	19,8	51,7	17,2	7,4	2,95
Terminowość płatności ze strony kontrahentów	11,6	21,1	40,8	16,1	10,4	3,07
Możliwość dogadania się, naginania przepisów	11,8	29,3	37,1	14,5	7,4	3,24
Popyt, zapotrzebowanie na usługi i produkty	31,9	35,1	25,1	4,8	3	3,88
Dotacje z Unii Europejskiej	49,6	28,5	16,9	2,2	2,8	4,2

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Ocena czynników makroekonomicznych i makrospołecznych jest zależna od codziennej styczności z przedsiębiorcami. Ci uczniowie, którzy znają przedsiębiorców jako bardziej problemowe postrzegają koszty pracy, podatki, konieczność konkurowania z dużymi firmami, koszty kredytów bankowych. Natomiast jako mniej problemowe – w porównaniu do uczniów, którzy nie stykają się z przedsiębiorcami – widzą korupcję (możliwość dogadania się i „naginania przepisów”) i popyt.

Nie ma relacji między oceną warunków makroekonomicznych i makrospołecznych a postawami przedsiębiorczymi młodzieży.

7. Ocena działalności lokalnych instytucji, władz lokalnych w kontekście promocji i wsparcia rozwoju przedsiębiorczości

Uczniowie obserwują działania lokalnych instytucji, które w różnym stopniu (w ich ocenie) mogą sprzyjać promocji i wsparciu przedsiębiorczości. Badani mieli jednak dużą trudność w ocenie, czy działania te są wystarczające – aż 51,5% nie umiało dokonać takiej oceny. Wśród tych, którzy mieli wyrobioną ocenę przeważają jednak oceny negatywne: 38,3% uczniów ocenia, że działania lokalnych instytucji w tym zakresie są niewystarczające, a tylko 9,2% ocenia je pozytywnie. Częściej krytyczne oceny wyrażali licealiści oraz dziewczęta oraz te osoby, które nie widzą dla siebie szans na zrealizowanie własnych aspiracji zawodowych w powiecie. Co ciekawe, osoby o niższym poziomie przedsiębiorczości oceniają działania lokalnych instytucji wyżej niż ci, którzy w większym stopniu przejawiają postawy przedsiębiorcze. Być może dzieje się tak dlatego, że ta pierwsza grupa, ze względu na własne predyspozycje, chętniej gotowa jest polegać na ofercie lokalnych instytucji, a nie tylko na własnych zasobach lub ich potrzeby w tym zakresie są mniejsze i łatwiej je zaspokoić.

Rysunek 15. Ocena działań lokalnych instytucji

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Wśród działań lokalnych instytucji, które mogłyby zachęcić młodzież do założenia własnej firmy znalazły się zwłaszcza szkolenia i doradztwo. Drugą ważną grupą, poza uzupełnieniem

wiedzy i umiejętności początkujących przedsiębiorców, stanowią różne, korzystne dla nich rozwiązania finansowe – ulgi podatkowe, udostępnienie tanich pomieszczeń lub tanich usług dla biznesu. Nie ma zasadniczych różnic w ocenach, jakie formułowali uczniowie, zależnie od tego, czy uwzględniają możliwość założenia własnej firmy. Jednak ci, którzy taki plan są gotowi rozważyć, większą wagę przywiązują do rozwiązań, które pozwalają na obniżenie kosztów działalności – wszelkiego typu ulgi finansowe, w tym uzyskiwane pośrednio, dzięki najmowi tańszych pomieszczeń lub taniego (bezpłatnego) doradztwa.

Tabela 25. Działania lokalnych instytucji zachęcające do założenia własnej firmy

Jakie działania powinny podejmować lokalne instytucje (Starostwa Powiatowego, Urzędu Gminy/Miasta i innych), aby zachęcić Cię do założenia własnej firmy?	Procent odpowiedzi*
Szkolenia	76,5
Doradztwo dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą	72,1
Ulgi podatkowe	68,5
Bezpośrednia pomoc finansowa (pożyczki, dotacje)	58,4
Bezpośrednie wspieranie osób prowadzących i rozpoczynających prowadzenie firmy (coaching)	47,0
Przygotowanie oferty tanich pomieszczeń na prowadzenie działalności gospodarczej	45,4
Obsługa prawna i księgowa młodych firm	44,2
Doradztwo dla osób prowadzących firmy	32,9
Opieka bardziej doświadczonego przedsiębiorcy (mentoring)	29,7
Inne (zmiana warunków prowadzenia działalności, zakaz prowadzenia firmy dla osób bez doświadczenia i praktyki)	0,8

*Procent nie sumuje się do 100, ponieważ można było udzielić więcej niż 1 odpowiedzi

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Uczniowie najchętniej skorzystaliby z pomocy w postaci doradztwa finansowego. Druga grupa pożądaných usług to doradztwo. Mniejsze oczekiwania związane są z pomocą w organizacji samej firmy, w tym w kontaktach z potencjalnymi klientami.

Tabela 26. Rodzaje wsparcia, z których skorzystano by przy zakładaniu własnej firmy

Gdybyś rozważał(a) założenie własnej firmy, z jakiego rodzaju wsparcia chciał(a)byś skorzystać?	Procent odpowiedzi*
Doradztwo w sprawach finansowych związanych z rozpoczęciem działalności (skąd wziąć kapitał na start),	74,9
Pomoc w przygotowaniu dokumentów do rejestracji firmy i w rejestracji firmy	56,7
Możliwość wynajęcia tanich pomieszczeń na prowadzenie działalności gospodarczej	54,1
Przygotowanie dokumentów potrzebnych do otrzymania kredytu lub dotacji	52,3
Doradztwo związane z finansowaniem bieżącej działalności (planowanie przepływów pieniężnych, bilans kosztów i przychodów, zarządzanie kapitałem obrotowym)	48,3
Doradztwo w zakresie spełniania wymogów formalno-prawnych przez firmę (bieżące wsparcie w wywiązywaniu się z podstawowych obowiązków przedsiębiorcy)	44,9
Doradztwo w zakresie marketingu firmy	42,7

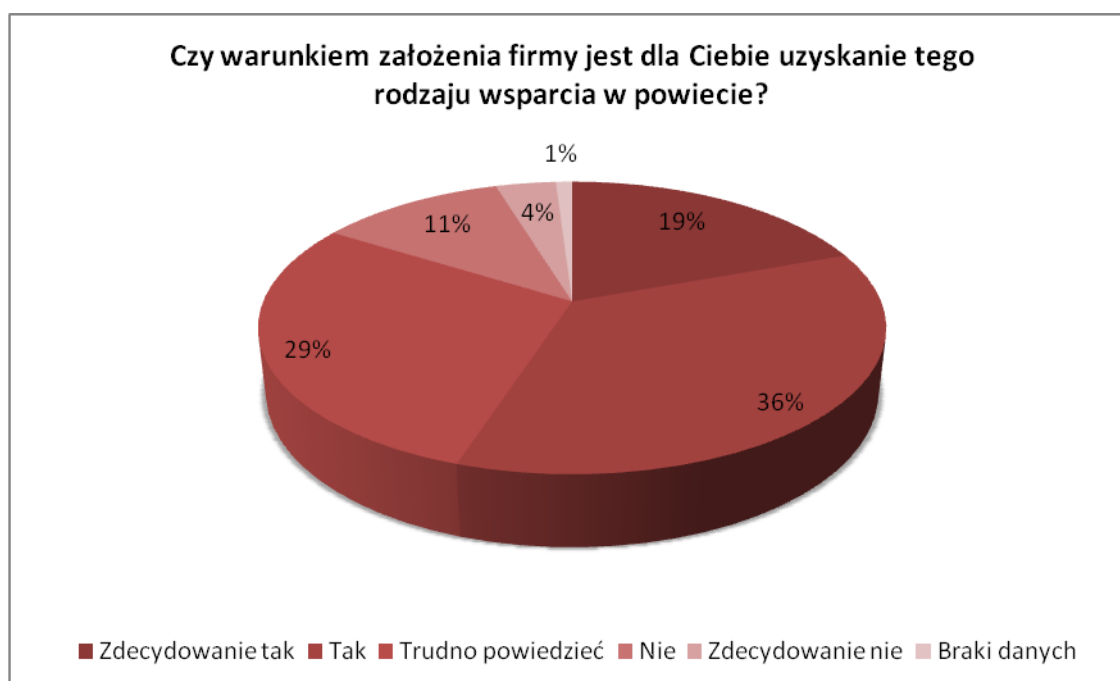
Gdybyś rozważał(a) założenie własnej firmy, z jakiego rodzaju wsparcia chciał(a)byś skorzystać?	Procent odpowiedzi*
Pomoc w kontaktach z potencjalnymi klientami	38,9
Tanie pożyczki lub kredyty	38,7
Pomoc w organizacji firmy (np. dobór personelu, podział obowiązków)	37,3
Inne (dofinansowania, mniej biurokracji, likwidacja podatku dochodowego)	1,2

*Procent nie sumuje się do 100, ponieważ można było udzielić więcej niż 1 odpowiedzi

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Większość młodzieży (55%) deklaruje, że uzyskanie tego typu wsparcia to ważny warunek założenia firmy. Zwróćmy uwagę, że częściej taki warunek stawiają ci uczniowie, którzy nie rozważają założenia firmy. Część z tych osób cechuje zarazem wysoki lub bardzo wysoki poziom przedsiębiorczości.

Rysunek 16. Uzyskanie wsparcia jako warunek założenia firmy

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

8. Ocena wsparcia zachowań i postaw przedsiębiorczych ze strony szkół i nauczycieli

Szkoła nie jest dla badanych uczniów głównym źródłem wiedzy ani o rynku pracy, ani o prowadzeniu firmy. Ponad połowa badanych znajduje informacje o prowadzeniu firmy poza szkołą, a 2/3 znajduje tam informacje o rynku pracy.

Tabela 27. Źródła wiedzy o prowadzeniu firmy i kościerskim rynku pracy

Skąd przede wszystkim czerpiesz wiedzę o:	prowadzeniu firmy		rynku pracy w powiecie kościerskim	
	Liczba	Procent	Liczba	Procent
Ze szkoły	106	20,8	59	11,6
Spoza szkoły, tzn., z prasy, stron internetowych, od znajomych, rodziny, itp.	297	58,3	330	64,8
W ogóle nie szukam takich informacji	98	19,3	114	22,4
Braki danych	8	1,6	6	1,2
Ogółem	509	100,0	509	100,0

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Dla tych, którzy wiedzę o prowadzeniu własnej firmy czerpią choć częściowo ze szkoły najbardziej przydatne pod tym względem są lekcje przedsiębiorczości. Ważne są też te treści, które towarzyszą różnym przedmiotom i praktykom zawodowym.

Tabela 28. Źródła szkolnej wiedzy o prowadzeniu własnej firmy

Jeśli chociaż częściowo czerpiesz tę wiedzę ze szkoły, skąd w szczególności?	Procent odpowiedzi*
Lekcje przedsiębiorczości	37,0
Nie dotyczy, nie szukam tych informacji albo szukam ich poza szkołą	26,9
Na różnych przedmiotach pojawiają się takie informacje	25,9
Praktyki zawodowe	23,7
Lekcje wychowawcze	3,4
Praktyczne działania na rzecz szkoły i lokalnej społeczności pod opieką nauczyciela	1,5

*Procent nie sumuje się do 100, ponieważ można było udzielić więcej niż 1 odpowiedzi

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Według obserwacji uczniów, obecnie szkoły oferują im zwłaszcza zajęcia teoretyczne o tematyce gospodarczej, uzupełniające je o ćwiczenia oraz – w wybranych szkołach – o staże i praktyki u pracodawców. Bardziej pożądane byłyby natomiast zajęcia warsztatowe, wizyty w przedsiębiorstwach, spotkania z przedsiębiorcami i działania symulujące prowadzenie firmy. Wszystkie te formy występują w obecnej ofercie szkół relatywnie rzadko – obserwuje je co 7-8 uczniów. Jediną formą, która jest pożądana, a już oferowana jest przez szkołę są staże i praktyki zawodowe.

Tabela 29. Działania szkoły przygotowujące ucznia do pracy zawodowej, w tym na własny rachunek

Rodzaj działań przygotowujących ucznia do pracy zawodowej, w tym do pracy na własny rachunek?	Działania, które szkoła podejmuje	Działania, które szkoła powinna podejmować
	Procent odpowiedzi*	
Zajęcia teoretyczne wprowadzające w tematykę gospodarczą	51,3	30,6
Ćwiczenia na lekcjach jako uzupełnienie wiedzy teoretycznej	27,7	34,2
Zajęcia warsztatowe (same ćwiczenia) – np. z biznesplanów	13,8	42,5
Wizyty w przedsiębiorstwach	12,9	59,6
Spotkania z przedsiębiorcami w szkole	15,6	52,9
Działania warsztatowe dla uczniów – np. przez założenie i prowadzenie fikcyjnej firmy	10,3	50,1
Staże i praktyki w przedsiębiorstwach	42,6	48,1
Działania wymagające samodzielności i planowania (np. na rzecz innych uczniów, szkoły, społeczności lokalnej), które pośrednio przygotowują do prowadzenia firmy	9,8	35,8
Inne	4,5	0,8
Ogółem	-	-

*Procent nie sumuje się do 100, ponieważ można było udzielić więcej niż 1 odpowiedzi

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

Ucniowie spośród zajęć szkolnych, szczególnie cenią zajęcia przygotowujące do prowadzenia firmy i te, które pozwalają na rozwinięcie predyspozycji do jej prowadzenia – chcieliby, żeby szkoły oferowały takie zajęcia. Jako mniej potrzebne badani postrzegają zajęcia na temat uwarunkowań dla prowadzenia firmy – zarówno te o charakterze makroekonomicznym, jak i lokalnym i regionalnym.

Tabela 30. Pożądane zajęcia przygotowujące ucznia do pracy zawodowej

Jakie zajęcia powinny być podejmowane w szkole, aby lepiej przygotować ucznia do pracy zawodowej, w tym do pracy na własny rachunek?	Procent odpowiedzi*
Zajęcia przygotowujące do prowadzenia firmy, np. jak kierować zespołem, negocjowanie, kalkulacja ceny produktów lub usług, promocja firmy	64,1
Zajęcia rozwijające predyspozycje do prowadzenia działalności gospodarczej, np. samodzielność, wyszukiwanie przyczyn i skutków, umiejętność uczenia się na błędach	50,8
Zajęcia na temat zewnętrznych warunków (makroekonomicznych) prowadzenia działalności gospodarczej (przepisy prawne, podatki, pozyskiwanie środków finansowych na działalność, procesy ekonomiczne),	46,0
Zajęcia na temat regionalnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej,	33,1
Inne (zajęcia w grupach, zajęcia praktyczne, zajęcia dot. założenia firmy)	3,4
Ogółem	-

*Procent nie sumuje się do 100, ponieważ można było udzielić więcej niż 1 odpowiedzi

Źródło: *Badania własne*, Toruń, wrzesień 2013.

9. Podsumowanie. Rekomendacje dla władz lokalnych, szkół i instytucji w zakresie kierunków i sposobów pobudzania przedsiębiorczości wśród ludzi młodych

Młodzież powiatu kościerskiego cechuje się umiarkowanym poziomem postaw przedsiębiorczych. Kształtują się one zwłaszcza pod wpływem bezpośredniej i codziennej styczności z przedsiębiorcami oraz dzięki praktykowaniu zachowań przedsiębiorczych w czasie praktyk i staży zawodowych lub pracy sezonowej. Relatywnie niewielki – w ocenie badanych uczniów – jest wpływ szkoły na kształtowanie postaw przedsiębiorczych, ale także na budowanie wiedzy o przedsiębiorczości.

Niezależnie od tego, jakimi predyspozycjami, wiedzą i postawami charakteryzują się badani uczniowie, dość licznie wyrażają oni chęć założenia własnej firmy. Decyzji takiej sprzyjać może uzupełnienie wiedzy i praktycznych umiejętności, które mogą być przydatne dla skutecznego prowadzenia działalności gospodarczej. Czynnikiem wymuszającym podjęcie decyzji o założeniu własnej firmy może być zła sytuacja lokalnego rynku pracy i ograniczona chłonność regionalnego i pozaregionalnych rynków pracy. Obawa przed bezrobociem może zachęcać do zapewnienia sobie samemu źródeł utrzymania. Należy jednak przy tym zwrócić uwagę, że takie negatywne bodźce mogą, ale nie muszą sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości. Bardzo liczna grupa młodzieży, zwłaszcza tej, która ma wysokie aspiracje edukacyjne i zawodowe, liczy się z koniecznością migracji w poszukiwaniu zatrudnienia. Ci młodzi ludzie będą prawdopodobnie traktowali plan migracyjny jako pierwszorzędny, a dopiero w drugiej kolejności będą rozważać możliwość prowadzenia własnej firmy.

Wydaje się, że młodzież realistycznie ocenia swoje szanse na powiatowym rynku pracy – potwierdzenie dla ich rozpoznań znajdujemy w (prezentowanych w rozdziale 3) statystykach bezrobocia oraz statystykach migracji.

Z tej perspektywy, tym ważniejsze stają się działania lokalnych instytucji oraz szkoły, które mogą stwarzać pozytywne bodźce do podjęcia działalności gospodarczej. Jest to szczególnie ważne wobec faktu, że młodzież czuje się nie w pełni przygotowana do tego rodzaju aktywności, a jednocześnie ma niską świadomość tego, co w zakresie promowania i wspierania przedsiębiorczości dzieje się w powiecie.

Takie konstatacje prowadzą do rekomendowania kilku działań, które warto podejmować równolegle i które wzajemnie się uzupełniają:

1. Stwarzanie młodzieży możliwości jak najczęstszej styczności z przedsiębiorcami, w postaci:
 - a. dni lub targów przedsiębiorczości (które uczniowie/szkoły) mogą współorganizować;
 - b. spotkań i zajęć warsztatowych z przedsiębiorcami.
2. Intensyfikacja działań edukacyjnych:
 - a. Włączenie do zajęć szkolnych zajęć warsztatowych.
 - b. Włączenie do zajęć szkolnych symulacji biznesowych.
 - c. Objęcie praktykami i stażami w przedsiębiorstwach młodzieży ze wszystkich rodzajów szkół.
 - d. Podejmowanie tych działań z pomocą lokalnych instytucji otoczenia biznesu.
3. Szersze informowanie o już oferowanych szkoleniach i usługach dla osób rozpoczynających i prowadzących działalność gospodarczą.
4. Włączanie/zapraszanie młodzieży szkolnej do oferowanych szkoleń i spotkań doradczych.
5. Rozszerzenie zakresu usług świadczonych przez powiat o oferty pozwalające na obniżenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej (dotowane usługi dla biznesu; oferta tanich pomieszczeń z przeznaczeniem na działalność gospodarczą).
6. Wspieranie lokalnych mikroinwestycji np. przez organizowanie spotkań branżowych lub organizowanie szkoleń przygotowujących kadry pracownicze dla rozwijających się branż.

Spis tabel i rysunków

Spis tabel

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w powiecie kościerskim (2008-2012).....	20
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w powiecie kościerskim (2008-2012) na podstawie klas wielkości.....	21
Tabela 3. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON oraz wyrejestrowane z rejestru w powiecie kościerskim (2008-2012).....	21
Tabela 4. Stan i struktura ludności w powiecie kościerskim na tle województwa pomorskiego	22
Tabela 5. Liczba osób bezrobotnych w powiecie kościerskim na tle województwa pomorskiego.....	23
Tabela 6. Stopa bezrobocia w powiecie kościerskim na tle województwa pomorskiego (2008-2012).....	23
Tabela 7. Struktura bezrobocia w powiecie kościerskim według wieku – dane na dzień 30.09.2013.....	23
Tabela 8. Struktura bezrobocia w powiecie kościerskim według wykształcenia - dane na dzień 30.09.2013	24
Tabela 9. Zawody, w których występuje największy udział % zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów	26
Tabela 10. Zawody deficytowe i nadwyżkowe w powiecie kościerskim.....	27
Tabela 11. Autocharakterystyka – autoportret psychologiczny	28
Tabela 12. Charakterystyka postaw przedsiębiorczych	30
Tabela 13. Ocena własnych predyspozycji a gotowość założenia własnej firmy	33
Tabela 14. Ocena wiedzy o prowadzeniu działalności gospodarczej a gotowość założenia własnej firmy	33
Tabela 15. Postawy przedsiębiorcze a działania na rzecz szkoły i poza nią	34
Tabela 16. Okoliczności wykazywania postawy przedsiębiorczej.....	35
Tabela 17. Wpływ szkoły na postawy i zachowania przedsiębiorcze uczniów	35
Tabela 18. Wpływ kontaktów z przedsiębiorcami na gotowość założenia firmy	36
Tabela 19. Wpływ kontaktów z przedsiębiorcami na ocenę własnych predyspozycji do prowadzenia firmy	37
Tabela 20. Wpływ kontaktów z przedsiębiorcami na ocenę wiedzy niezbędnej do prowadzenie firmy	37
Tabela 21. Plany zawodowe	39
Tabela 22. Alternatywny plan zawodowy	44
Tabela 23. Ocena cech powiatu kościerskiego mogących sprzyjać prowadzeniu własnej firmy	50
Tabela 24. Cechy, które generalnie sprzyjają prowadzeniu własnej firmy	53
Tabela 25. Działania lokalnych instytucji zachęcające do założenia własnej firmy	55
Tabela 26. Rodzaje wsparcia, z których skorzystano by przy zakładaniu własnej firmy.....	55

Tabela 27. Źródła wiedzy o prowadzeniu firmy i kościerskim rynku pracy	57
Tabela 28. Źródła szkolnej wiedzy o prowadzeniu własnej firmy	57
Tabela 29. Działania szkoły przygotowujące ucznia do pracy zawodowej, w tym na własny rachunek.....	58
Tabela 30. Pożądane zajęcia przygotowujące ucznia do pracy zawodowej	58

Spis rysunków

Rysunek 1. Znajomość instytucji wspierających biznes wśród przedsiębiorców	18
Rysunek 2. Ilość ofert pracy w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kościerzynie w latach 2010-2012.....	25
Rysunek 3. Wpływ na swoje przyszłe życie	29
Rysunek 4. Postawy przedsiębiorcze w autoopisie	31
Rysunek 5. Ocena własnych predyspozycji i wiedzy do prowadzenia firmy.....	32
Rysunek 6. Styczność z przedsiębiorcami	36
Rysunek 7. Plan edukacyjny	38
Rysunek 8. Preferowane miejsca pracy – typ miejsc pracy	41
Rysunek 9. Chęć założenia własnej firmy	42
Rysunek 10. Preferowane miejsce pracy zawodowej – lokalizacja.....	43
Rysunek 11. Ocena szans na realizację planu zawodowego w powiecie kościerskim	46
Rysunek 12. Ocena szans na znalezienie pracy w powiecie kościerskim w wybranym rodzaju firmy	47
Rysunek 13. Poczucie zagrożenia bezrobociem	48
Rysunek 14. Ocena warunków do pracy na własny rachunek w powiecie.....	49
Rysunek 15. Ocena działań lokalnych instytucji.....	54
Rysunek 16. Uzyskanie wsparcia jako warunek założenia firmy.....	56